

Well-being dětí z dětských domovů

Bc. Nikol Pavková

Diplomová práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Nikol Pavková**
Osobní číslo: **H21308**
Studijní program: **N0111A190013 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Well-being dětí z dětských domovů**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti well-beingu, generalizované důvěry a ústavní péče.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JEDLIČKA, Richard, 2017. Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0096-5.
- KASALOVÁ, Vanda a Martin DOLEJŠ, 2015. Životní spokojenost, sebehodnocení a výskyt rizikového chování u klientů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4492-5.
- KELLER, Jan, 2009. Nejistota a důvěra aneb K čemu je modernitě dobrá tradice. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-002-5.
- MICHAEL, Eid and Randy J. LARSEN, 2008. The Science of Subjective Well-Being. New York: The Guilford Press. ISBN 978-1-59385-581-9.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Karla Hrbáčková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **10. ledna 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **21. dubna 2023**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 10. ledna 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ^{1/};
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ^{2/};
- podle § 60 ^{3/} odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ^{3/} odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně .....

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjímčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá úrovní well-beingu dětí z dětských domovů, jejich mírou generalizované a vnímané osobní důvěry. Jedná se o aktuální téma především v zahraničí. Výzkum zahrnuje výsledky kvantitativního šetření dotazníkovou technikou. Získaná data byla analyzována za využití postupů deskriptivní statistiky. Z výsledků výzkumu vyplynula skutečnost, že well-being dětí z dětských domovů je na dobré úrovni, hůře dopadla míra generalizované a vnímané osobní důvěry. Nejvíce jsou děti spokojeny se svým zdravím, vztahy s kamarády a využitím volného času. I přesto, že je well-being dětí v našem výzkumu hodnocen pozitivně, je třeba se mu začít více věnovat, abychom byli schopni rozpoznat, co je potřeba změnit, aby se děti v životě cítily dobře.

Klíčová slova: děti, well-being, důvěra, ústavní výchova, dětský domov

ABSTRACT

The thesis deals with the level of well-being of children from children's homes, their level of generalized and perceived personal trust. It is a topical issue especially abroad. The research includes the results of a quantitative survey using a questionnaire technique. The data obtained were analyzed using descriptive statistics procedures. The results of the research revealed the fact that the well-being of children from children's homes is at a good level, the worse was the level of generalized and perceived personal trust. Children are most satisfied with their health, relationships with friends and use of leisure time. Although children's well-being is rated positively in our research, more work needs to be done on it to be able to identify what needs to change for children to feel good about their lives.

Keywords: children, well-being, trust, institutional care, children's home

Tímto bych ráda poděkovala všem mým vyučujícím za poskytnutí cenných informací během studia. Zvláštní poděkování patří paní Mgr. Karle Hrbáčkové, Ph.D, za její odborné vedení, ochotu a vstřícnost. V neposlední řadě bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří výzkumnému šetření věnovali svůj čas a ochotu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 WELL-BEING	12
1.1 POJETÍ WELL-BEINGU	14
1.2 STRUKTURA WELL-BEINGU.....	16
1.3 KLÍČOVÉ FAKTORY WELL-BEINGU.....	18
1.4 VÝZKUM WELL-BEINGU DĚTÍ.....	19
2 DŮVĚRA	21
2.1 TEORIE DŮVĚRY	21
2.2 SOCIÁLNÍ KAPITÁL	24
2.3 DŮVĚRA V MODERNÍ SPOLEČNOSTI	26
3 ÚSTAVNÍ PÉČE	29
3.1 RODINNÁ POLITIKA	29
3.2 VÝZNAM RODINY V ŽIVOTĚ DÍTĚTE.....	30
3.3 NAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	33
3.4 VÝKON ÚSTAVNÍ VÝCHOVY.....	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	39
4.1 STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH CÍLŮ	40
4.2 STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A HYPOTÉZ.....	40
4.3 POJETÍ VÝZKUMU	40
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	41
4.5 VÝZKUMNÝ NÁSTROJ	43
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	46
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	47
5.1 OVĚŘENÍ HYPOTÉZY	53
6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ A DISKUZE	55
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	65
SEZNAM OBRÁZKŮ	66
SEZNAM TABULEK	67
SEZNAM GRAFŮ	68
SEZNAM PŘÍLOH	69

ÚVOD

Well-being není jen o subjektivní spokojenosti, pocitu štěstí, bohatství nebo úspěšnosti, skrývá v sobě mnohem hlubší aspekty. Je spojením všeho našeho nadšení, pro to, co nás činí šťastnými. Zahrnuje potřebu navazovat a udržovat si dobré vztahy, potřebu bezpečnosti a stability, sounáležitosti se sociálním prostředím i úroveň duševního a fyzického zdraví. (Blatný a kol., 2005)

Centers for Disease Control and Prevention (©2018) uvádí, že dobré životní podmínky (např. rodinné zázemí), jsou základem well-beingu, proto nás zajímá specifická skupina dětí, které vyrůstají v dětských domovech. O těchto dětech víme, že nemají optimálně uspokojenou právě tuto potřebu.

Pro spokojený a naplněný život do svého světa potřebujeme přinášet harmonii ve všech výše zmíněných oblastech. Život nám potvrzuje, že když se cítíme dobře po fyzické, emocionální i mentální stránce, jsme více energičtí, lépe se koncentrujeme, vycházíme s ostatními, jsme více motivovaní a tím pádem i produktivní. Současná doba ale ukazuje, že udržet si vysoký well-being je možné i v náročných a nejistých časech, je totiž méně závislý na vnějších situacích a více se zaměřuje na to, jak moc jsme odolní, jak zvládneme pracovat se stresem, jak si dokážeme udržet pozitivní náladu a jak pracujeme se svou energií. (Umění žít, ©2022) Proto můžeme očekávat, že i když děti, tvořící náš výzkumný soubor, nemají plně uspokojeny některé důležité potřeby, může i tak být jejich well-being na dobré úrovni např. z hlediska jejich odolnosti či vnitřní vyrovnanosti.

V teoretické části se zabýváme pojetím well-beingu, snažíme se více přiblížit a pochopit tento termín z různých hledisek jednotlivých autorů. Popisujeme celou strukturu well-beingu, přes fyzické zdraví, tělesnou zdatnost až po životní cíle a pocit štěstí. Zabýváme se také generalizovanou a vnímanou osobní důvěrou. Poslední kapitolu věnujeme ústavní výchově a jejím specifikům.

Cílem praktické části je zjistit úroveň well-beingu dětí, v souvislosti s umístěním v dětském domově. Mapujeme, jakou tyto děti mají míru generalizované důvěry. V neposlední řadě se zaměřujeme na vnímanou osobní důvěru, kde u dětí zjišťujeme, kolik mají v dětském domově přátel, kterým opravdu důvěřují a můžou se jim svěřit.

Výzkumů na well-being dětí v českém prostředí mnoho nenacházíme, proto naši práci považujeme za přínosnou, navíc ji obohacujeme o specifické prostředí dětských domovů, ve kterém děti vyrůstají a tím pádem nemají uspokojené některé potřeby, které jsou pro well-

being podstatné. Měření celkového well-beingu dětí je nezbytným prvním krokem k pochopení toho, jak se děti cítí ve svém životě a co cítí, že je potřeba změnit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 WELL-BEING

Koncept well-beingu je založen více psychologicky, avšak zasahuje do různých společenských a přírodovědných oblastí, jako je sociologie, filozofie, vzdělávání, medicína atd., musíme o něm tedy přemýšlet v multidisciplinárních souvislostech. (Blatný, 2008) Tento termín lze denotativně vykládat různými způsoby, a proto neexistuje žádný jednotný překlad, který by jej v českém jazyce nahradil. Většinou je tento pojem definován ve vztahu k dalším pojmům, které s ním úzce souvisejí, často se objevuje „spokojenost“ („contentment“), „životní spokojenost“ („life contentment“), „blahobyt“ („welfare“), „potěšení“ („pleasure“) nebo „štěstí“ („happiness“). Často se také používá ve vztahu ke zdraví („health“), ať už ve formě podstatného jména „zdraví“ nebo různých variací fráze „state of being healthy“. Přesto, kvůli nepřesnosti tohoto termínu a propojenosti s jinými pojmy, některé psychologické slovníky slovo well-being ani nezmiňují. (Blatný, 2005)

Na rozdíl od štěstí nebo úspěchu, které jsou pouze pocity subjektivního uspokojení, well-being zahrnuje mnohem hlubší charakteristiky dobře prožitého života. Je kombinací našeho nadšení ze všeho, co nás dělá šťastnými. Je to potřeba navazovat a udržovat si dobré vztahy, potřeba bezpečnosti a stability, sounáležitosti se sociálním prostředím i úroveň duševního a fyzického zdraví (Prothea Advisory s.r.o., ©2015)

Světová zdravotnická organizace také zdůrazňuje, že well-being je zásadní složkou duševního zdraví. Uvádí, že „duševní zdraví je určováno řadou socioekonomických, biologických a environmentálních faktorů a je víc než jen nepřítomnost duševních chorob“. (WHO, ©2023) Ve stavu duševní pohody je každý člověk schopen dosáhnout svého plného potenciálu, zvládat každodenní výzvy, produkovat plnohodnotnou práci a být prospěšný své komunitě. Naše schopnost myslet, cítit emoce, komunikovat, žít sociálně a ekonomicky produktivní život a užívat si života závisí na našem individuálním i společenském duševním zdraví. V důsledku toho by se měli jednotlivci, komunity a civilizace na celém světě zajímat o podporu, ochranu a obnovu duševního zdraví. (WHO, ©2023).

V českém překladu nalézáme synonym opravdu mnoho, mezi nejpoužívanější můžeme zařadit „životní spokojenost“, „pocit blaha“, „pocit osobní pohody“, „pocit štěstí“, „subjektivní komfort“ apod. Oblast well-beingu je vymezena také dalšími rovinami:

- **osobní neboli individuální** – určenou pozitivními osobními rysy,
- **skupinovou** – určenou občanskou morálkou, které jedince vedou k lepšímu občanství. (Blatný a kol. 2005)

Subjektivní pohoda (jak se člověk cítí) a objektivní pohoda (zdravotní stav, socioekonomický stav) jsou dva základní prvky kvality života, které jsou považovány za důležité složky well-beingu. Subjektivní pocit formují čtyři faktory: mentální osobní pohoda, schopnost vážit si sám sebe (self-esteem), vlastní účinnost (self-efficacy) a osobní kontrola (personal control). Pozitivní a negativní afektivita, životní spokojenost, štěstí, melancholie, nálady, pocity a další emocionální a kognitivní složky tvoří psychickou osobní pohodu. Základním východiskem tohoto fenoménu se stalo rozlišení objektivních a subjektivních dimenzí v utváření well-beingu. (Levin a Chatters 1998; Blatný a kol. 2005)

V polovině 80. let probíhala debata o povaze pozitivního a negativního vlivu a vztahu mezi nimi. Vlastnosti měřítka pozitivního a negativního vlivu spolu v podstatě nesouvisí, což znamená, že to, kolik z jednoho vlivu má člověk tendenci prožívat, nemá žádný vliv na to, kolik toho prožívá z druhého vlivu. Toto zjištění vedlo ke konceptualizaci nezávislých příspěvků ke složce celkové subjektivní pohody. Dnes mnoho výzkumníků pohlíží na tuto hédonickou složku subjektivní pohody jako na poměr pozitivního a negativního vlivu v průběhu času v životě člověka a považují ji za důležitou složku v celkové struktuře subjektivní pohody. (Diener, 1999)

Výzkum dimenze afektivního prožívání ve vztahu k subjektivní pohodě, včetně charakteristické intenzity a frekvence afektivního prožívání ukázal, že typická intenzita, s jakou lidé prožívají své afektivní stavy, nemá žádný vliv na celkovou subjektivní pohodu. To, co se ukazuje jako nejlepší ukazatel úspěšnosti celkového subjektivního well-beingu z hlediska afektivního prožívání, je spíše frekvence pozitivních stavů ve srovnání s negativními v životě člověka v průběhu času. (Diener, 1999)

Z psychologického hlediska lze well-being neboli osobní pohodu, jak ji překládají mnozí autoři, kategorizovat na křižovatce nálad, afektů a osobnostních rysů. Kromě kognitivních a emocionálních složek hrají významnou roli při vytváření pohody i hodnotící interakce. Důležitá je také postojová složka. O well-beingu je třeba přemýšlet jako o významné sociální dimenzi. (Kebza, Šolcová, 2003; 2005)

Také Diener (1999) přišel ve své práci na to, že je nutné, aby tvůrci politik nezvažovali pouze ekonomická kritéria pro hodnocení stavu společnosti a jejích členů, ale aby jako základ pro politické rozhodování zahrnuli také národní ukazatele subjektivní osobní pohody a blahobytu společnosti. Četné studie považují well-being za součást celkové kvality života.

Oblasti wellbeingu:

Obrázek 1 Oblasti well-beingu

1.1 Pojetí well-beingu

Hodnocení well-beingu ze subjektivního pohledu se stalo známým až v minulém století, ale i tak můžeme tento koncept vysledovat již několik tisíciletí před. Již v minulosti se mnoho filozofů a sociálních vědců zabývalo definováním well-beingu neboli osobní pohody. Takto jej můžeme seskupit do tří kategorií. (Eid, Larsen, 2008)

V první kategorii byl subjektivní well-being definován vnějšími kritérii, jako je ctnost či svatost. Když Aristoteles napsal, že eudaimonie (blaženost, vnitřní blaho vznikající z mravného, ctnostného a dobrého jednání) se získává hlavně vedením ctnostného života, nemyslel, že ctnost vede k pocitům radosti. Spíše předepisoval ctnost jako normativní standart, podle kterého můžeme posuzovat život lidí. V normativních definicích se totiž o štěstí neuvažuje jako o subjektivním stavu, ale spíše jako o stavu, mající nějakou žádoucí kvalitu. (Diener, 1999; Eid, Larsen, 2008)

Ve druhé kategorii se sociální vědci zaměřili na otázku, k čemu lidi vede, že svůj život hodnotí pozitivně. Tato definice má být označena jako životní spokojenost a má spoléhat na standarty člověka určit, co je dobrý život. Jde o formu štěstí, jako globální hodnocení kvality života člověka dle jeho vlastního výběru kritéria. (Diener, 1999; Eid, Larsen, 2008)

Třetí kategorie se nejvíce blíží způsobu, jakým se tento termín interpretuje v nynějším výkladu, jako označení převahy pozitivního vlivu nad negativním. Tato definice zdůrazňuje

příjemný emocionální prožitek. Což může znamenat, že dotyčný častěji prožívá příjemné emoce, pozitivní prožívání má totiž převahu nad negativním. (Eid, Larsen, 2008)

Subjektivní well-being má tři základní znaky:

1. Je osobní – spočívá ve zkušenosti jedince.
2. Zahrnuje pozitivní faktory.
3. Zahrnuje globální hodnocení všech aspektů života.

Od konce minulého století můžeme na poli psychologie pozorovat rostoucí zájem o témata jako osobní pohoda, spokojenost, štěstí, pozitivní vývoj člověka, kvalita života. Tento zájem se nedávno rozvinul ve zcela nový, multidisciplinární studijní obor, známý v angličtině jako „The science of well-being“ nebo „The science of happiness“. Tento vědecký obor má své místo v pozitivní psychologii, sociologii, fyziologii, neurovědy, genetiky, politologie a dalších disciplín. V literatuře se termín „well-being“ často používá zaměnitelně s frázemi jako „subjektivní pohoda“, „štěstí“ atd. V současné době neexistuje jednoznačná odpověď na otázku, jak přesně well-being definovat. Výše uvedené výrazy se vzájemně nevylučují, ale podle několika vědců, kteří se domnívají, že jde o multidimenzionální a komplexní konstrukt, jsou spíše různorodými aspekty fráze „well-being“. (Hřebíčková, Blatný, Jelínek, 2010)

Cílem multidisciplinárního výzkumu je porozumět a kultivovat proměnné, které jsou základem lidského well-beingu a rozvinout vědu, která se zaměří na redukci toho, co životu ubírá, a na posílení toho, pro co stojí žít. (Seligman a kol., 2005) Výzkum well-beingu se stal významným předmětem vědeckého i společenského zájmu. (Hřebíčková, Blatný, Jelínek, 2010)

Well-being a sociální vztahy

Sociální vztahy mají důležitou roli při podpoře prosperity, well-beingu a zdraví. Podle výzkumu jsou lidé se zdravými sociálními vazbami šťastnější a spokojenější. Kvalitní vztahy také snižují riziko různých duševních onemocnění. Vztahy jsou důležité, ale jejich kvalita je stejně důležitá jako to, jak často k nim dochází. Rozhodujícím předpokladem efektivního lidského rozvoje je menší sobecký zájem a altruismus. Základem pozitivní psychologie je víra, že každý z nás je autonomní jedinec, který má svobodu zvolit si své sociální interakce a svůj postoj k ostatním, ať už je altruistický nebo egoistický. (Hřebíčková, Blatný, Jelínek, 2010)

Jedním ze základních sociologických konceptů jsou sociální vztahy. Vyvíjejí se jako vazby nejen mezi jednotlivci, ale také mezi sociálními skupinami. Jedná se o fenomén s velkým množstvím variací a lze je identifikovat podle politického, ekonomického, kulturního a právního obsahu. Ve vztazích může docházet ke koherenci a spolupráci, stejně jako k neshodám a střetům. (Blatný a kol., 2005)

Sociální vztahy dávají jedinci příležitost stát se prosociální osobností, která je schopna empatie a je odpovědná sama za sebe. Jedinec, který má rozvinuté empatické cítění, dokáže být druhé osobě oporou především v nepříznivých situacích, které vyžadují podporu. Jedinec je tak schopen vcítit se do pocitů jiné osoby, tím pádem je s ní schopen prožít nepříjemný stav, který dotyčná osoba momentálně zažívá. Člověk se však může zachovat dvěma různými způsoby, buď motiv může být zcela nezištný, ve prospěch druhého, nebo se tak jedinec zachová za účelem odstranění svých nepříjemných pocitů. (Výrost, Slaměník, Sollárová, 2019)

1.2 Struktura well-beingu

V řadě odborných publikací se můžeme setkat s různými přístupy k well-beingu. Např. podle zjištění studie provedené Ryffem a Keyesem (1995), které jsou platné dodnes, má struktura well-beingu šest základních dimenzí: **autonomie** (nezávislost a svobodné rozhodování); **pozitivní vztahy s ostatními** (vřelé, silné vztahy); **sebepřijetí** (pozitivní postoj k sobě samému); **management životního prostředí**; **smysl života** (pocit smysluplnosti, pocit, že život má smysl); **osobní rozvoj** (pocit trvalého rozvoje, ale i otevřenosti novým věcem). (Blatný a kol., 2005)

Z medicínského přístupu je well-being také úzce propojen se zdravím a životním stylem, který zahrnuje množství potenciálně působících rizikových a ochranných faktorů. Vztah mezi životním stylem a zdravím je v současnosti aktuálním tématem. (WHO, ©2023)

Musíme zmínit, že fyzická zdatnost (wellness i fitness) je další klíčovou součástí well-beingu. Mezi výhody pohybových aktivit pro well-being patří zlepšení sebevědomí, zmírnění smutku, úzkosti, napětí i stresu. Pojem wellness ve smyslu well-beingu lze interpretovat jako přijetí konkrétního životního stylu a chování, které podporují optimální duševní a fyzické zdraví. Mezi tyto návyky patří účinné vypořádání se se stresem, nekuřáctví, zdravá strava, střídání pití alkoholu, dostatek spánku, cvičení atd. (Eid, Larsen, 2008)

Dienerova studie (1999) ve svém pojetí well-beingu zahrnuje životní spokojenost, pozitivní emoce a pocit štěstí. Dle něj je pocit štěstí důležitý pro rozvoj psychologického poznání well-beingu a holisticky pojatého zdraví. Odborné veřejnosti prezentuje well-being jako dynamický systém, který tvoří složitě provázaná mnohaúrovňová povaha štěstí. Za šťastného člověka můžeme v ideálním případě dle studie považovat toho, kdo je mladý, fyzicky a psychicky zdravý, kvalitně vzdělaný a vycpaný, finančně zajištěný, optimistický, inteligentní, cílevědomý, vyrovnaný, extrovertní, sebevědomý, v partnerském vztahu, s kvalitní pracovní morálkou.

Schmuck a Sheldon (2001) se well-beingem zabývali z pohledu vnímání a podstaty životních cílů, životní cíle definovali jako konkrétní motivační cíle, které jedinec používá k řízení svého života v čase. Zjistili, že cíle dlouhodobější přispívají k blahobytu více než cíle krátkodobé a sebe-přesahující cíle přispívají k well-beingu více než sebe-zdokonalující cíle.

Zásadní význam pro well-being můžeme spatřovat také ve finančním ohodnocení, ale tato hodnota platí pouze do jistého minimálního stupně, který zajišťuje ekonomický standard nebo dostatek. Tento vztah je dále ovlivněn vzájemným srovnáváním mezi lidmi z identických i různých příjmových skupin. Účinek vzdělanosti působí pouze zprostředkovaně, což znamená s platovým ohodnocením odpovídajícím stupni vzdělání. Výrazně negativní vliv na well-being má ale ztráta zaměstnání, která obecně patří k velmi těžkým stresorům. (Šolcová, Kebza, 2003)

Diener (1999) ve své studii poukazuje na to, že jak kvantita, tak kvalita sociálních vazeb je velmi ovlivněna úrovní well-beingu člověka. Vidí silný vztah mezi well-beingem a myšlenkou sociální podpory, která má ochranný účinek. Navíc zdůrazňuje rostoucí význam sociálních aspektů well-beingu. Několik výzkumníků, jako např. Gençöz a Özlale (2004), rozlišuje konkrétní aspekty well-beingu:

- sociální solidaritu (vztah jedince ke společnosti a komunitě),
- sociální akceptaci (přizpůsobování jedince ve společnosti a přijetí skupiny),
- sociální přínos (hodnocení vlastního významu jedince pro společnost),
- sociální posouzení potenciálu společnosti k rozvoji,
- sociální soudržnost (koherenci).

Tito autoři ve svých studiích ukázali, jak spolu souvisí určité nezávislé proměnné a sociální well-being. Věk a vzdělání se ukázaly jako faktory se značně příznivým vlivem na well-

being, resp. věk ovlivnil všechny aspekty kromě sociální solidarity, zatímco vzdělání ovlivnilo všech pět dimenzí. Studie také upozorňuje na ochranný vliv sociální opory na úroveň a kvalitu well-beingu. (Gençöz, Özlale, 2004)

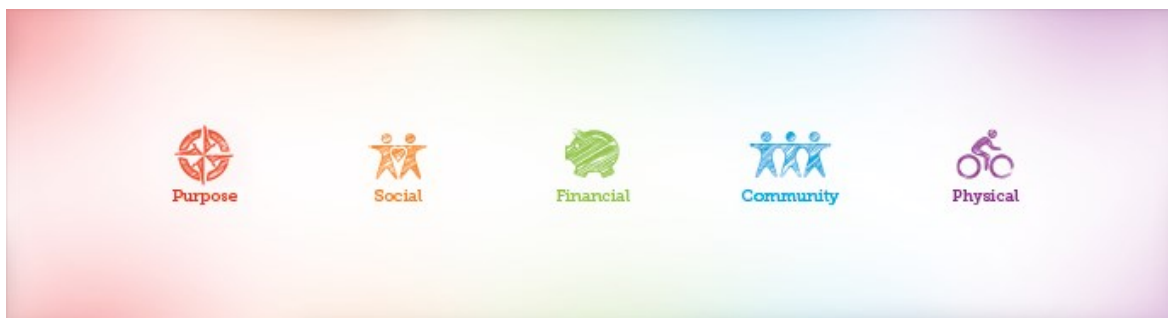
To, co ovlivňuje celý prožitek well-beingu jsou vlastnosti a charakter osobnosti. Z těchto faktorů vstupuje do popředí sebehodnocení, jehož hodnoty téměř vždy souvisí s kvalitnějším prožitkem well-beingu. Dalším, kterým je well-being pozitivně ovlivňován, je locus of control (pojem, který označuje, do jaké úrovně si lidé myslí, že mohou ovlivnit a kontrolovat výsledky svých činností). Úroveň well-beingu ovlivňují také protektivní (resilienční) faktory, Bandurova koncepce self-efficacy (vnímaná účinnost) a koncepce smyslu pro soudržnost (sense of coherence). Neméně důležité je také zvládání emocí, kvalita ve zvládání stresu apod. (Frey, Stutzer, 2002)

1.3 Klíčové faktory well-beingu

Rozsáhlý výzkum a studie identifikovaly pět statisticky významných kritérií, které nám pomáhají rozlišovat životy lidí, kteří život prožívají naplno, a těmi, kteří by raději jen přežívali. Naštěstí každý z nás má moc změnit tyto důležité prvky well-beingu, které mají dopad na naše životy. (Prothea Advisory s.r.o., ©2015)

Klíčové faktory well-beingu jsou:

- **Smysluplnost:** každý v životě potřebuje dělat něco smysluplného, něco, co ho naplňuje, nezáleží, v které oblasti, důležité je, že vidíme v činnosti smysl a jsme inspirováni k plnění našich cílů.
- **Vztahy:** udržování kvalitních vztahů je velmi důležité pro naše zdraví a celkový well-being, potřebujeme trávit čas v interakci s druhými lidmi, abychom zvýšili životní pohodu a omezili stres.
- **Finance:** potřeba finanční stability, zvládání své ekonomické situace nám umožňuje dělat to, co chceme, zamezuje stresovým situacím.
- **Zdraví:** nezbytnost celkového duševního a fyzického zdraví, energie, která nám umožňuje každodenní plnění povinností, díky pravidelnému pohybu můžeme omezit únavu.
- **Společnost:** naše sounáležitost a zapojení se do dění života společnosti, dobrovolnictví, vzdělávání, dárcovství apod., to vše nás naplňuje a uspokojuje potřebu někam patřit.

Obrázek 2 Klíčové faktory well-beingu

Veškeré faktory (oblasti) well-beingu se navzájem ovlivňují, jsou na sobě závislé. Pokud v některé z těchto oblastí bojujeme, výrazně klesá náš celkový well-being. Tato nerovnováha se v našich životech projevuje jako vyčerpání, nemoc, nespokojenost, problémy spojené s pozorností atd. Na druhou stranu pokrok, byť jen v jedné oblasti, opět pozitivně ovlivní další oblasti. 66 % lidí je podle výzkumu úspěšných alespoň v jedné oblasti. 7 % jednotlivců vyniká ve všech 5 oblastech. (Prothea Advisory s.r.o., © 2015)

Podle výzkumu mají ti, kteří vykazují vyšší úroveň well-beingu, také tendenci být zdravější, kreativnější, odolnější vůči stresu a schopnější přijímat výzvy. Jsou také lepší ve zvládnutí společenských problémů. Jsou schopni rychleji se vypořádat s nepředvídanými událostmi a více pomáhat druhým. (Prothea Advisory s.r.o., © 2015)

1.4 Výzkum well-beingu dětí

Jednou z výzkumných snach, které analyzují well-being dětí je The Children's Society, která zkoumá a snaží se přetvářet naději a štěstí mladých lidí, jež ve svém životě čelí zneužívání, vykořisťování a zanedbávání. Soustředí se na podporu dětí v závažných životních situacích, bojuje za společenské změny, které mají za úkol zlepšit životy těch, kteří potřebují podporu a naději. (The Children's Society, ©2023)

Jelikož v České republice nejsou publikované výzkumy well-beingu dětí, vycházíme z nejnovějšího anglického výzkumu Childhood report z roku 2022, vydávající The Children's Society, který představuje nejnovější trendy v oblasti well-beingu dětí. Tento výzkum se snaží pochopit, jak děti vnímají a hodnotí různé aspekty života. Právě v tomto roce výzkumníci zjistili, že největší nespokojenost v dospívání způsobuje škola, přátelství a vzhled. Výzkum odhalil, že klesá well-being dětí. Vědci se domnívají, že na výsledky má vliv doba, ve které byl výzkum realizován, kdy děti byli ovlivněni Covidem, krizí životních nákladů nebo dopadem globálních událostí, jako je válka na Ukrajině. Žádná z těchto

událostí však nemůže ospravedlnit klesající štěstí mladých lidí, který výzkum ukazuje. Měření well-beingu dětí je zásadní pro pochopení toho, jak děti celkově vnímají svůj blahobyt a jak hodnotí konkrétní aspekty svého života. Takový výzkum může pomoci upozornit na problémy, se kterými se mladí lidé potýkají a identifikovat skupiny, které potřebují podporu. Toto pochopení je zásadní pro rozvoj určitých opatření, které pomohou zlepšit život dětí a mladých lidí. (The Children's Society, ©2023)

„Blahobyt je výraz pro takový stav společnosti, její části nebo rodiny, jednotlivce, který umožňuje v nadbytku uspokojovat všechny potřeby.“ (Sociologická encyklopedie, ©2022)

Výzkum také dále odhaluje, že dívky jsou výrazně více nespokojeny se svým vzhledem než chlapci, téměř 18 % není spokojeno se svých vzhledem ve srovnání s 10 % chlapců. Velmi znepokojujícím výsledkem je zkušenost dětí se školou, kdy větší část třídy je se školou nespokojena. Škola je zásadním prostředím pro podporu a zlepšení blahobytu dětí. (The Children's Society, ©2023)

Výsledky výzkumníci využívají při přijímání rozhodnutí o národní a regionální politice a při využívání dostupných zdrojů v přímé praxi s dětmi. Zjištění z každé výroční zprávy jsou mimořádně užitečná pro zaměření pozornosti na konkrétní opatření, která by mohla být přijata ke zlepšení života dětí v celé zemi. Na základě výsledků identifikují doporučení pro politiku a praxi a pracují s mladými lidmi a odborníky ve svých službách, aby vytvořili společnost připravenou pro všechny děti. (The Children's Society, ©2023)

2 DŮVĚRA

Důvěra je druh postoje a sociálního spojení. Vzbuzuje pocit bezpečí vyvolaný přesvědčením, že účastník, se kterým komunikujeme, ať už je to člověk nebo instituce, splní některá naše očekávání. Důvěra může být založena na logice nebo emocích, může být normativně nebo výhradně emocionálně garantována a může to být přechodné nebo dlouhodobé spojení. V každé komunitě je základní podmínkou sociálního soužití. Je nezbytná pro základní komunikaci v dnešní funkcionálně pestré společnosti. S rozpadem konvenčních skupin a vznikem nových sociálních vazeb roste zájem o důvěru a sociální jevy, které ji obklopují. Důvěra je v moderních sociologických představách spojena s tématem lidské solidarity, ideou občanské společnosti a politické kultury. (Sociologická encyklopedie, ©2022)

„Důvěra je přesvědčení, že někdo je dobrý, upřímný, čestný a nebude se nás snažit oklamat, nebo nám chtít ublížit.“ (Oxfordský slovník, 2010) Je možné ji definovat jako podstatný aspekt společnosti, založený na přesvědčení či naději, že nám druzí úmyslně a dobrovolně neublíží, pokud tomu mohou zabránit, a že pokud to bude možné, budou jednat v náš prospěch. (Sedláčková, 2009)

Sztompka (1999) nachází důvěru ve třech různých dimenzích. Důvěru jako vlastnost jedinců, kdy je pojmána jako specifická kvalita, kterou aktér disponuje. Důvěru jako vlastnost sociálních vztahů, kdy důvěra podporuje kvalitu vztahů mezi aktéry a důvěru, jako vlastnost systému, kterou si osvojujeme díky kulturním pravidlům.

2.1 Teorie důvěry

Coleman (2002) teorii důvěry buduje v rámci své sociální teorie jednání. Důvěru zkoumá jako složku racionálních operací, které probíhají mezi aktéry, tedy mezi důvěřujícím a důvěřovaným. Rozlišuje tři systémy důvěry. Prvním typem je důvěra vytvářená dvěma aktéry, kteří vystupují v roli důvěřujícího a důvěřovaného, kdy se úroveň důvěry a spolehlivosti mezi aktéry zvyšuje. Druhý typ je to, co je označováno jako „řetězec důvěry“, který se skládá z prostředníků mezi osobou důvěřující a důvěřovanou. Konečnou formou je struktura důvěry třetí strany, což je na své nejzákladnější úrovni osoba, která má důvěru v ostatní dvě strany. Ve větším měřítku to znamená, že jedna strana přebírá řadu složitých závazků ve prospěch druhé. Tyto systémy jsou součástí rozsáhlých systémů důvěry, včetně velkých systémů s prostředníky a komunitami vzájemné důvěry.

Putnam (2000) rozlišuje dvě dimenze důvěry, které se odvíjí podle toho, do koho je důvěra vkládána. Jedná se o důvěru:

- **sociální** – důvěra, kterou vložíme do druhých osob
- **politickou** – důvěra ve vládu, sociální instituce, politické autority

Spojení aktéra důvěry s ostatními jedinci představuje dva typy vazeb, které se liší stupněm intenzity důvěry. Je to silná a slabá důvěra. Silná důvěra je víra, která spočívá v intimní známosti, nachází se ve vztazích, které jsou pevné a ukotvené v sociální síti. Dochází k vzájemnému propojení jedinců a častým kontaktům mezi nimi. Oproti tomu důvěra slabá, je přítomna při náhodných setkáních a vkládáme ji do generalizovaných druhých (toto označení Putnam (2002) užívá pro osoby, s nimiž nemá aktér důvěry osobní zkušenost). (Putnam, 2000; Ryšavý, 2002)

Giddens (1998; 2002) se ve své teorii důvěry domnívá, že existuje vztah mezi důvěrou a ontologickým bezpečím. Potřebu ontologického bezpečí má většina z nás, spočívá v důvěřivosti, v trvání své vlastní totožnosti, ve stálém sociálním a materiálním prostředí svého počínání. Jedinci, kteří tuto potřebu nemají uspokojenou, nejsou schopni obývat sociální svět spolu s ostatními. U své teorie vychází ze skutečnosti, že každý jedinec má potřebu důvěřovat. Základní důvěra je dítěti vštípena již v rané fázi jeho života, první osobou, která o dítě pečuje. Dítě od narození získává pocit, že se může spoléhat na druhé lidi, toto vštípení slouží jako ochrana proti existenciálním obavám. Osvojení si základní důvěry v raném dětství, je předpokladem toho, aby se stal jedinec spolehlivým a důvěryhodným. Giddens (2002) dále rozlišil dvojí typ vztahů důvěry: tvárné a beztvárné závazky. Tyto typy přispívají u udržování společnosti, jedná se o vzájemně provázané vztahy.

Důvěra v osoby (tvárné závazky)

Jinými slovy vztahy důvěry, které jsou pěstovány v sociálních vztazích, slouží k udržování trvalé důvěryhodnosti jedinců. V podmínkách pozdní modernity dochází k transformaci osobního života a intimity. V těchto podmínkách se pro jedince otevírá prostor, v jehož rámci vzniká osobní důvěra. K rozvoji osobní důvěry dochází skrze proces sebekoumání, sebeobjevování a otevírání se druhým lidem. Na důvěře v osobní rovině by zainteresované strany měly spolupracovat, vyžaduje se vzájemná extroverze jednotlivců. Vztahy osobní důvěry jsou spojeny s intimitou a vzájemnou propojeností, jejich cílem je sociabilita, loajalita a autenticita. (Giddens, 1998; 2002)

Při tvárných závazcích dochází k rozvoji důvěry, která může probíhat na třech úrovních. Do první úrovně patří vztahy důvěry, jež vznikají mezi příbuznými, členy komunity a přáteli. Druhou úrovní jsou přístupové body, ve kterých se setkávají laičtí aktéři a představitelé abstraktních systémů (experti). Tato setkání jsou podřízena pravidlům a mohou být spojena s přátelstvím a intimitou. Jsou iniciována za účelem demonstrování důvěryhodnosti ze strany expertů. Chování a jednání expertů má vliv na to, jak se laik v budoucnu zachová, svými postupy mohou přispět k upevnění důvěry, ale mohou důvěru ze strany laika zcela podlomit. Představitelé abstraktních systémů (experti) musí dodržovat hranice mezi tzv. jevištěm a zákulisím. Jakmile odborníci vstoupí na tzv. jeviště, musí dodržet předepsané způsoby chování a etiketu. Kdyby tak neučinili, donesly by se laikům informace o chybách a omylech expertů, stali by se svědky nesprávného chování a mohlo by dojít k podlomení jejich důvěry v abstraktní systémy. Třetí typ se rozvíjí v rámci jednotlivých abstraktních systémů. Tito aktéři si prostřednictvím osobních styků vzájemně projevují svoji důvěryhodnost, a tímto také upevňují důvěru v druhé. Do tohoto typu patří prostředky, které pomáhají utvářet a udržovat jedincovo přesvědčení o důvěryhodnosti jeho spolupracovníků, příklad takového prostředku je etický kodex. (Giddens, 1998; 2002)

Důvěra v systémy (beztvárné závazky)

Vztahy důvěry, které jsou utvářeny skrze beztvárné závazky jsou klíčové v období pozdní modernity. Beztvárné závazky, které jsou určitým druhem příjemcem důvěry, primárně řeší růst víry v obrazné znaky nebo expertní struktury. Jsou označovány jako abstraktní systémy. Tyto systémy přispívají k rozvoji moderních institucí. Člověk, který se rozhodne vložit důvěru do abstraktních systémů, ji nevkládá do konkrétních osob, ale do abstraktních forem. Tyto systémy jsou na důvěře závislé, důvěra je do nich vložena za účelem získání pocitu bezpečí. (Giddens, 1998; 2002)

V souvislosti s moderními institucemi vzniká důvěra v neosobní principy a anonymitu. Pro symbolické znaky a expertní systémy, je tato důvěra nepostradatelná součástí lidského života. Jedinci se důvěře učí, na rozhodnutí laika, který chce věřit v abstraktní systémy mají vliv zkušenosti, které si odnesl ze setkání s ostatními jedinci, také ale zkušenosti s médii. Jedinec má možnost svobodně se rozhodnout, do jakého abstraktního systému vloží svoji důvěru. Toto rozhodnutí může kdykoliv změnit, důvěru může přesunout z jednoho systému na druhý. Není však možné, aby se jedinec od těchto systémů zcela odpoutal. (Giddens, 1998; 2002)

Abstraktní systémy jsou charakterizované jako technické systémy, které se podílejí na uspořádání fyzického a sociálního prostředí. Přítomnost systémů lidé pociťují při každodenním jednání. Laikové vkládají důvěru v expertní systémy, aniž by byli obeznámeni s tím, jak fungují. Ve skutečnosti je přesvědčení člověka o expertních systémech ovlivněno jeho minulými zkušenostmi, protože je založeno na znalosti, že tyto systémy skutečně fungují tak, jak mají. Kontakt s těmito systémy je spjat s nejistotou a rizikem. (Giddens, 1998; 2002)

Pro lepší pochopení si uvedeme příklad na penězích, které jsou systémem symbolickým, jedinci vkládají důvěru do peněz jako takových, nikoli do osob, které s penězi pracují. Aby mohlo dojít k jejich využívání je nutná přítomnost důvěry, jedinec také musí věřit, že peníze neztratí svou hodnotu. Osoba, která se rozhoduje, zda bude důvěřovat nebo ne, nemusí mít o adresátu důvěry žádné povědomí, na toto rozhodnutí má vliv zkušenost, kterou si jedinec přináší z minulých vztahů s druhými lidmi. (Giddens, 1998; 2002)

2.2 Sociální kapitál

Putnam (2000) považuje důvěru jako základní složku sociálního kapitálu. Důvěra ulehčuje spolupráci a podporuje stabilitu ve společnosti. Více sociálního kapitálu nalezneme v komunitě, ve které spolu lidé udržují kontakty a vzájemně si důvěřují. Základní důvěra je zejména veřejným statkem, spolu se sociálním kapitálem tedy slouží jako základna občanské rovnováhy.

Mezi důvěrou a sociálním kapitálem vzniká vztah, kde kapitál nejenže zahrnuje složku sociální struktury, ale také podporuje individuální chování v rámci systému. To umožňuje propojení vztahů důvěry na mikro i makroúrovni. Vzájemné spolupráci mezi členy skupiny napomáhá sdílená důvěra a ideály, které pomáhají budovat sociální kapitál. (Coleman, 2002)

Sociální kapitál představuje všechny možné zdroje, které jedinec může využít prostřednictvím přátelství. Je to jakési bohatství kontaktů a vztahů, kterými člověk disponuje a mohou pro něj být výhodné. Sociální kapitál svým držitelům poskytuje určitý profit, který posiluje solidaritu skupiny, má především podobu služeb a protislužeb. Jedná se o vytvoření a udržení si užitečných kontaktů pro svůj vlastní prospěch. (Sociologická encyklopedie, ©2022)

Sociální kapitál i důvěru najdeme v sociálních vztazích. Celá síť sociálních vztahů je tvořena vztahy, které jsou posilované důvěrou a také v nich dochází k přenosu důvěry. Množství

důvěry v sociálním systému se zvyšuje, pokud více dochází k situacím, při kterých jedinci vkládají důvěru v jiné. (Putnam, 2000; Ryšavý, 2002)

Sociální kapitál by měl vést ke spolupráci ve skupině, souvisí s poctivostí, dodržováním závazků, plněním povinností apod. Skupina, která těží ze sociálního kapitálu, využívá určitý okruh důvěry, tzn. okruh lidí, mezi nimiž fungují kooperativní normy. Produkce důvěry mezi členy záleží na velikosti skupiny, čím nižší je počet jedinců ve skupině, tím vyšší je míra důvěry. Pro lidi je velmi těžké věřit jedincům v širokém okruhu. Všechny skupiny jsou založeny na společných normách, které využívají k dosažení cílů. Moderní společnost je však založena na velkém počtu překrývajících se sociálních skupin, které umožňují rozmanité členství a identitu, proto je dnes mnohem těžší svěřit důvěru druhým lidem. (Fukuyama, 2000)

Důvěru můžeme zkoumat právě jako podskupinu sociálního kapitálu. Sociální kapitál totiž utváří dvě základní složky – objektivní charakteristiku vazeb (členství v dobrovolných organizacích a neformální vztahy) a subjektivní = důvěra (důvěra v instituce a druhé lidi). (Putnam, 2000)

V úvodu jsme si objasnili, co to sociální kapitál znamená, nebudeme si jej popisovat ze všech hledisek, které nabízí, pro nás bude sociální kapitál stěžejní, jako zdroj soudržné společnosti. Tato koncepce je pro naši práci podstatná, jelikož se věnuje společenskému a individuálnímu životu lidí. Vycházíme z Putnama (2000), který tvrdí, že základní formou sociálního kapitálu jsou sítě občanské angažovanosti, tzn. že rozhodná a aktivní společnost vede k upevnění svobody. Úroveň veškerého pozitivně působícího sociálního kapitálu společnosti se zvyšuje v důsledku členství ve skupině nebo organizaci.

Svazující sociální kapitál vyjadřuje úzké kontakty mezi lidmi, mezi jedinci existují silná emoční pouta, např. v rodině, v komunitě apod. Udržuje homogenitu, upevňuje identitu, vytváří reciprocitu, skupinovou loajalitu a solidaritu. Oproti tomu tzv. přemostňující sociální kapitál zahrnuje vzdálenější kontakty mezi lidmi, které jsou typické slabými vazbami mezi jednotlivými členy (např. přátelé našich přátel, vztah mezi obchodními partnery, přátelé z odlišné sociální skupiny apod.) Spojuje lidi napříč sociálními odlišnostmi, vytváří rozšířenější identitu a reciprocitu, tím přispívá ke společenské soudržnosti. Svazující sociální kapitál vede k individuální důvěře mezi jedinci, oproti tomu přemostňující kapitál je vytvářen pouze na obecné (generalizované) úrovni mezi lidmi. (Putnam, 2000)

Překlenovací forma sociálního kapitálu může, ale nemusí spojovat jednotlivce z různých sociálních vrstev. Dnešní společnost je stratifikovaná, jak ekonomicky, sociokulturně tak i etnicky. Soudržnost společnosti je více či méně založena na identické společenské vrstvě, tato společnost často vyčleňuje lidi z odlišných skupin, ať už ekonomických, etnických apod. Forma solidarity více funguje v chudších vrstvách, protože jsou k sobě svázány solidárními vazbami a vyřazeny ze širšího okruhu společnosti. (Lewandowski, 2006)

2.3 Důvěra v moderní společnosti

Giddens (1998) popisuje změnu v charakteru důvěry v moderní společnosti. V této době došlo totiž k řadě strukturálních změn, jako je dělba práce, diferenciací rolí atd. Právě v těchto nově vznikajících podmínkách se rozvíjejí vztahy sociální důvěry, které se více podobají vztahům neformálním, než tomu bylo v předmoderní společnosti. Právě až v moderní době dochází k rozlišení soukromé a veřejné sféry, postupně nabývá na významu vytváření individuálního vědomí a autonomního jedince. Soukromá sféra je utvořena na nesmluvních mezilidských vztazích založených na morálce a důvěře, veřejná na formálních institucionalizovaných vztazích, které jsou regulované právem. V moderní společnosti narůstá význam individuálního vědomí. Člověk získal možnost autonomního rozhodování o svých životních cílech a rolích, které mu nejsou připsané nebo vrozené, jak tomu bylo v předmoderní společnosti. Vztahy, do kterých člověk vstupuje, nefungují v souladu s externě stanovenými pravidly, což s sebou nevyhnutelně přináší nebezpečí kvůli této otevřenosti, nestabilitě a nejistotě. Abychom tato rizika překonali, je nutná důvěra ve vztazích mezi jedinci. Vedle této důvěry je samozřejmě nutná důvěra v systémové instituce pro udržení sociálního řádu.

V této době se vztahy důvěry vymaňují z místního prostředí a ztrácí svou důležitost vlivem dynamických sil. Modernitě je vyčítáno, že je založena na odměřených vztazích, že dochází k poklesu rodiny i sociálních vztahů, že se do popředí dostává sobeckost, anonymita, egoismus apod. Jak jsme si již popsali výše, důvěra v abstraktní systémy (tzn. neosobní) nám poskytuje bezpečí, ale nemůže nám poskytnout reciprocitu nebo intimitu, kterou nám dávají mezilidské vztahy a s nimi spojená důvěra. Důvěra není daná, v dnešním světě je postupně vytvářena spolu se sociálními vztahy. (Gidens, 1998; 2002)

Různí autoři, různé definice důvěry, není podstatné se všemi zabývat, v úvodu jsme si vysvětlili základní teorie důvěry, nyní si ji pro snadnější uchopení popíšeme v několika bodech dle Gidense (2002):

1. Důvěra se vztahuje k absenci prostoru a času – tzn. že by nebylo nutné věřit někomu, jehož činnosti jsou viditelné a jehož kognitivní pochody jsou evidentní. Důvěru můžeme chápat jako prostředek, díky níž jsme schopni se vypořádat se svobodou ostatních, hlavní podmínkou je nedostatek informací.
2. Důvěra v moderní společnosti je založena na vědomí, že lidské jednání se formuje vlivem sociálních situací
3. Důvěra není spojena s rizikem ale s nahodilostí – v případě důvěry v jedince, zahrnuje důvěra předpoklad spolehlivosti, poctivosti. Jedinec, který důvěřuje se vystavuje morálnímu nebezpečí.
4. Důvěra spojuje důvěřivost a víru – tím se liší od induktivního vědění. Jakákoliv důvěra je svým způsobem slepá důvěra.
5. Důvěra v symbolické znaky nebo expertní systémy spočívá v tom, že věříme ve správnost principů, oproti tomu důvěra v lidi se týká spíše jejich řádné činnosti.
6. Důvěra x důvěřivost – důvěru můžeme popsat tak, že věříme ve spolehlivost osoby nebo systému x důvěřivost naopak jako víru v poctivost nebo lásku druhého.
7. Důvěra a riziko jsou navzájem propojeny – důvěra slouží k minimalizaci nebezpečí. To, co se nám zdá být přijatelným rizikem, snižuje nebezpečí a je klíčovým pro udržení důvěry (např. věříme řidiči, který nás veze, i když víme, že situace na silnicích je nebezpečná)

Důvěru můžeme také pojímat jako vztah založený na vzájemné důvěře, veškeré naše partnerství s ostatními lidmi je založeno na důvěře. (Oxfordský slovník, 2010) S tímto tvrzením se ztotožňoval také Fukuyama (2000), který tvrdil, že důvěra mezi jedinci je založena na oboustranném vztahu, v němž na jedné straně stojí aktivní subjekt, na druhé pak objekt důvěry. Aktivním subjektem je ten, kdo se rozhodne někomu důvěřovat, spoléhá na něj nebo zjistí, že si jeho důvěru zaslouží. V důsledku toho můžeme rozlišovat dva aspekty vztahu důvěry:

1. Důvěra se odráží od povahy subjektu (toho, který důvěřuje)
2. Důvěra se odráží od povahy objektu (je založena na obecné úrovni důvěry)

Vztahový charakter důvěry můžeme vidět v několika perspektivách. Např. v ekonomické – je chápána jako podmínka výměnného vztahu (nakupující věří, že prodávající mu zboží

vydá, prodávající zase věří, že za zboží dostane zapláceno). Oproti tomu např. antropologická perspektiva důvěry zdůrazňuje normativní standardy, které směnu podporují, tzn. reciprocita (vzájemnost ve vztazích mezi lidmi, „jak ty mně, tak já tobě“). Behavioralistický přístup k důvěře očekává stabilitu sociálního kontextu – ochotu aktérů plnit své smluvní závazky. (Fukuyama, 2000)

Důvěru můžeme zkoumat z různých hledisek, přístupů, úrovní apod. V této práci vybíráme pouze stěžejní dělení pro naše zaměření, zjednodušeně si nyní popíšeme tři úrovně zkoumání důvěry, podle toho, jak důvěru můžeme chápat (jako vlastnost jedinců, vztahů a systémů).

V první koncepci důvěru vnímáme jako osobnostní vlastnosti jedince, kdy je důraz kladen hlavně na individuální hodnoty, emoce a pocity. Důvěra je spojována s nadějí, upřímností, loajalitou, altruismem. Druhá koncepce důvěru chápe jako skupinovou vlastnost, kterou lze využít jako společenský zdroj k dosažení cílů. Poslední koncepce důvěru pojímá jako hodnotový blahobyt společnosti, který vychází z osobního jednání individuů. Z toho stanoviska vycházel i Putnam (2000), který důvěru vnímá jako kolektivní sociální kapitál (mechanismus, který napomáhá fungování demokratického systému). (Fukuyama, 2000)

3 ÚSTAVNÍ PÉČE

V této kapitole budeme vycházet hlavně ze zákonů a vyhlášek, které upravují výkon ústavní výchovy. Bude nás zajímat, jaký význam v životě dítěte má rodina a také čím jsou děti vyrůstající bez svých rodičů a pevného zázemí nejvíce ohroženy. Zaměříme se také na to, jak probíhá výchova dětí v dětských domovech, pro které děti je určena, jaké jsou jejich práva a povinnosti apod.

3.1 Rodinná politika

Rodinnou politiku si můžeme definovat, jako souhrn aktivit, které mají za úkol podporovat rodinu. Je to politika, která zahrnuje mnoho společenských oblastí, zaměřuje se na oblast bydlení, školství, zdravotnictví, infrastrukturu nebo trh práce. Rodinná politika se však soustředí pouze na napomáhání přirozeného fungování rodiny, protože rodina je velmi intimní jednotka a nikdo by ji neměl zasahovat do vlastního rozhodování. Tato politika se tedy nesnaží přebírat ani nikterak ovlivňovat sociální role v rodině. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, ©2008)

Principy rodinné politiky dodržují veškeré lidské hodnoty a práva, která jsou stanovena především v Úmluvě o právech dítěte, Listině základních práv a svobod, Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod, Mezinárodním paktu o občanských a politických právech apod. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, ©2008)

Dnešní postmoderní společnost je výrazně orientovaná na blaho jedince ale také na ekonomickou prosperitu a výkon. Rodina si stále zachovává vysokou hodnotu ve společnosti, je nezbytná pro soudržnost a rozvoj společnosti, ale na rodinné aktivity není vydáváno dost času a sil. Proto se stát rozhodl na sebe převzít řadu rolí. Zaměřuje se zejména na podporu rodin v nepříznivé sociální situaci, ohrožených sociálním vyloučením, také na tělesně, zdravotně postižené lidi, neúplné rodiny, seniory. V pozadí ale stále zůstává podpora zdravé a funkční rodiny. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, ©2008)

Pro fungování rodinného života bez větších problémů existují důležité tři základní předpoklady, jsou to znalosti (kompetence), čas a peníze. U mnohých rodin však nejsou tyto předpoklady v dostatečné míře zachovány. Česká rodina začíná slábnout. Spolu s ní dochází k oslabování pospolitosti jejich členů; postavení žen a dětí je zranitelné, a to až do té míry, že se některé děti nenarodí vůbec, ostatní se sice narodí, ale do takových poměrů, které je předem obírají o životní šance. Rodiny se dnes potýkají s řadou komplikací (sladění

pracovních a rodinných rolí, finanční nevýhoda při domácí péči o dítě, rozpor mezi poskytnutím adekvátní péče o dítě a ekonomickým zajištěním rodiny, proměny v kulturní a hodnotové sféře a mnoho dalších). Nároky, které jsou dnes na rodiče kladeny v souvislosti s výchovou dětí, stále rostou. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, ©2005; ©2008)

Hlavními oblastmi podpory, na které se v současnosti rodinná politika zaměřuje jsou: (Ministerstvo práce a sociálních věcí, ©2005)

- podpora rodin se speciálními potřebami;
- podpora všeobecně uznávaných rodinných a rodičovských dovedností;
- podpora instituce manželství a vyzdvihování jeho společenské prestiže;
- podpora organizací, které slouží rodině, zapojení krajů a obcí do rodinné politiky;
- podpora rozvoje příznivých socioekonomických podmínek usnadňujících fungování rodin (finanční zabezpečení rodiny, sladění pracovního a rodinného života, služby pro rodiny).

Hlavním cílem rodinné politiky ve společnosti je podporovat založení manželství, sňatku, rodiny, pomáhat těhotným ženám a matkám v době mateřství, ekonomicky podporovat rodinu při výchově dítěte, chránit zájmy dítěte, podporovat jeho harmonický vývoj, snažit se odstranit překážky, se kterými se dnešní rodiny potýkají. Hlavně u mladistvé generace musí být kladen co největší důraz na význam manželství a vlastní odpovědnost za funkční a stabilní rodičovství a rodinu. Je potřeba posílit ekonomickou a sociální samostatnost a mezigenerační solidaritnost. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, ©2005; ©2008)

3.2 Význam rodiny v životě dítěte

Rodina je přirozeným prostředím, která má na výchovu dítěte nejzásadnější vliv. Jeho výchovná role je nezastupitelná. Rodina je primární skupinou, ve které dochází k procesu socializace jedince (proces, během kterého se jednotlivec stává sociální bytostí, schopnou osvojit si normy, hodnoty a vzorce chování, které jsou vhodné v konkrétní kultuře, prostřednictvím interakcí s druhými lidmi). (Kraus, Poláčková, 2001)

Jak uvádí Matějček, (2017) rodinu můžeme chápat jako dynamický systém vzájemného působení. Jeden člen rodiny ovlivňuje všechny ostatní a naopak. Porucha jedné části v tomto systému se projeví ve fungování celku. Dítě však neovlivňuje pouze matka a otec ale také širší příbuzenstvo, rodinní přátelé. Tento vliv může být jak negativní, tak i pozitivní. Pro

rodinu je důležité vytvoření společného domova, ten je podstatnou podmínkou pro intimní soužití partnerů a vychování dětí, důležitá je jeho stabilita.

Rodina zajišťuje mnoho funkcí, vymezíme si je dle Krause a Poláčkové (2001):

- **Biologicko-reprodukční funkce:** představuje klíčovou funkci pro všechny členy rodiny, ale také pro společnost jako celek
- **Sociálně-ekonomická funkce:** představuje hmotné zaopatření členů rodiny, zejména zajištění bydlení, stravy, ošacení, vzdělání, volnočasových aktivit apod., cílem je hmotně zabezpečit všechny členy rodiny
- **Ochranná funkce:** zahrnuje uspokojování všech základních potřeb rodiny a slouží jako ochrana proti různým druhům nebezpečí (ochrana zdraví, ochrana před patologickými jevy apod.)
- **Socializačně-výchovná funkce:** primární sociální skupinou dítěte je jeho rodina, která mu pomáhá naučit se přizpůsobovat životu a rozvíjet základní rutiny a společenské konvence
- **Emocionální funkce:** tato funkce není zastupitelná žádnou jinou institucí, pouze rodina je dítěti schopna poskytnout takové zázemí, ve kterém nalezne vše důležité pro svůj optimální vývoj, je to především pocit lásky, bezpečí a jistoty

Na základě těchto funkcí rozlišujeme, jak jsou rodiče schopni se o své dítě postarat.

Rozlišujeme tzv. pásma funkčnosti: (Kraus a Poláčková, 2001)

- **Funkční rodina** – rodina nevykazuje žádné problémy a naplňuje veškeré funkce, jedná se o rodinu, která řádně zabezpečuje výchovu svých dětí a plní rodičovskou odpovědnost.
- **Problémová rodina** – rodina vykazuje drobné problémy, které je však schopna řešit samostatně. Není zde nutný vnější zásah. Jedná se o rodinu, která v krátkodobém měřítku nenaplňuje některou z výše uvedených funkcí.
- **Dysfunkční rodina** – rodina je ve svých funkcích do značné míry ohrožena a až polovinu svých funkcí nenaplňuje. V tomto případě již nejsou členové rodiny schopni řešit svoji situaci samostatně. Nutný je zásah vnějších odborníků v podobě OSPOD, PPP, poradny pro rodiny s dětmi apod. Ve chvíli, kdy je stanoven plán sanace rodiny, dochází ke snaze o její obnovu, nemusí nutně dojít k rozpadu rodiny.

- **Afunkční rodina** – rodina nenaplňuje většinu svých funkcí a je velmi těžké takovou rodinu sanovat. Většinou dochází k jejímu rozpadu (rozvodu rodičů nebo odebrání dítěte z rodiny).

Vliv kvality rodinných vztahů na vývoj dítěte

Rodina je místo, v němž dochází k formování osobnosti jedince, výchovy a růstu budoucích generací. Pro celkový vývoj osobnosti je fungující rodina velmi významná, emoční poměry mezi matkou a otcem jsou důležité pro duševní vývoj dítěte. Závažný problém nastává v situaci, kdy otec matku v těhotenství opustí, nebo když ani jeden z rodičů na dítě není připraven. Pokud žena těhotenství pocítuje jako sociální handicap, může začít novorozeně nenávidět, po porodu může dojít k odmítání, které se projevuje citovým chladem, lhostejností vůči dítěti, zanedbáváním, dokonce může dojít až k fyzickému týrání. V netolerantním společenství, kde nechtěné dítě vyrůstá, je vystaveno frustracím, které mohou vyústit až do psychické deprivace. Což je výsledek dlouhodobého životního stavu, ve kterém nejsou po delší období a v dostatečné míře uspokojovány základní potřeby dítěte. (Jedlička, 2017)

Zvýšenou pozornost je proto nutné věnovat problematice dětí, které se narodily do nepříznivého psychosociálního prostředí dysfunkčních nebo rozpadlých rodin. V rámci prevence je potřeba situaci včas rozpoznat, a těm dětem, které vyrůstají v prostředí zavrhování, přehlížení, častého trestání a citové deprivace zprostředkovat odbornou péči. (Jedlička, 2017)

Když Matějček (2017) a jeho výzkumný tým analyzovali osudy mladých lidí, kteří jako malí vyrůstali v dětských domovech, zjistily, že ženy, které jako malé vyrůstali v ústavní péči, uváděly poměrně často, že v dospělosti prodělaly opakovaně umělé přerušování těhotenství. Výzkum také poukazuje na to, že mezi těmito ženami je nejvíce svobodných matek, rozvedených či žijících zcela bez muže. U mladých lidí, kteří vyrůstali v dětských domovech s nepříznivou rodinnou anamnézou výzkum ukázal, že krizový vývoj partnerských vztahů je velmi častým jevem. Jejich brzké sňatky jsou reakcí na citově neuspokojivé zázemí původního domova, ze kterého se chtějí co nejdříve vymanit. Také raná těhotenství mladých matek, které zůstanou samy s dětmi, tak jak to předtím zažívaly u svých matek, vedou ke zvýšené možnosti opakování jejich nešťastného osudu. U souboru deprivovaných chlapců vyrůstajících v dětských domovech se později projevilo zneužívání alkoholu a jiných

návykových látek, také byla prokázána výrazně častější kriminalita včetně opakované trestné činnosti než u srovnávací skupiny mužů z běžné populace.

3.3 Nařízení ústavní výchovy

Soud má možnost svěřit dítě do péče někoho jiného, není-li schopen se o něj postarat žádný z rodičů ani opatrovník. Rozhodnutí soudu však musí být vždy ve shodě s nejlepšími zájmy dítěte. Ústavní péče není nikdy upřednostňována před svěřením dítěte do péči jiné osoby. Soud může nařídit ústavní výchovu, pokud výchovu dítěte není možné zabezpečit jiným způsobem, např. náhradní rodinnou péčí. Pokud je závažně ohrožena či narušena výchova dítěte, eventuálně jeho fyzický či psychický stav a jiná výchovná opatření v tomto případě selhala, nebo pokud rodiče ze vážných důvodů nejsou schopni zajistit výchovu, soud v těchto případech upraví předběžné podmínky dítěte na nezbytně dlouhou dobu. Vždy však musí soud nejprve určit, zda je možné k zajištění výchovy dítěte využít náhradní rodinnou výchovu, která má vždycky přednost před ústavní. Pokud důvody pro nařízenou ústavní výchovu pominuly, nebo byla dítěti nalezena vhodná náhradní rodinná péče, soud ústavní výchovu neprodleně odvolá. (Zeman, 2009; 89/2012 Sb., občanský zákoník)

Pokud rodiče nemohou ze závažných příčin zajistit výchovu dítěte na dočasné období, soud na základě rozhodnutí může dítě umístit do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Toto opatření lze učinit nejdéle na šest měsíců. Pokud jsou však rodiče jinak schopni zajistit dítěti řádnou výchovu, nejsou pouze nevyhovující bytové či majetkové vztahy rodičů důvodem pro udělení ústavní výchovy. (89/2012 Sb., občanský zákoník)

Při rozhodnutí o ústavní výchově, soud vždy vybere instituci, do které bude dítě umístěno. Soud je povinen brát zřetel na zájmy dítěte a vyjádření OSPOD. Dítě by nikdy nemělo být umístěno daleko od svých rodičů nebo jiných blízkých rodinných příslušníků. Soud také stanovuje rozsah vyživovací povinnosti rodičů. (89/2012 Sb., občanský zákoník)

V případě, že soud již ústavní výchovu nařídil, je povinen každých šest měsíců přešetřit, jestli tyto důvody stále přetrvávají, nebo jestli lze dítěti zabezpečit náhradní rodinnou péči. Při přezkoumání si soud vyžádá vyjádření od dítěte a příslušného orgánu OSPOD. Soud přihlíží především k věku dítěte a jeho intelektuální vyspělosti, a vyzývá rodiče dítěte, aby se vyjádřili, zda u nich nedošlo k nějaké změně. (Zeman, 2009; 89/2012 Sb., občanský zákoník)

Soud může nařídit ústavní výchovu maximálně na tři roky, trvají-li však důvody pro nařízení, může jej prodloužit i před uplynutím této lhůty. Prodloužení může být uděleno opakovaně, nejdéle však vždy na tři roky. Dítě stále zůstává v ústavní výchově, dokud soud nerozhodne o jejím zrušení nebo prodloužení. Pokud se ukáže, že je možné zaopatřit dítě jinou než ústavní péčí (zvláště svěřením dítěte do péče pěstounů nebo jiných blízkých osob), soud ihned ukončí ústavní výchovu a určí, komu bude dítě svěřeno. Osvojení dítěte znamená konec ústavní výchovy. (89/2012 Sb., občanský zákoník)

Pokud je dítě bezprostředně ohroženo na životě a zdraví, může mu být nařízena ústavní výchova v rámci předběžného opatření. Toto opatření má však omezenou dobu platnosti, po tomto vydání je obvykle co nejdříve zahájeno řízení u příslušného soudu. Zákon umožňuje dvě doby na rozhodnutí soudu o předběžném opatření. (150/2002 Sb., soudní řád správní)

- O návrhu na předběžné opatření rozhodne soud bezprostředně do 24 hodin poté, co byl návrh podán.
- U ostatních předběžných opatření rozhoduje do 7 dnů od podaného návrhu.

Předběžné opatření na ochranu dítěte se však zahajuje nejčastěji na návrh OSPODu ve velmi závažných případech, kdy je dítě ve vážném ohrožení života nebo zdraví, jsou to především děti týrané, zneužívané, bezprizorní apod. OSPOD tak činí na základě podnětů ze strany státních, či soukromých institucí, popř. fyzických osob, na tento popud provedou pracovníci OSPODu vlastní sociální šetření. V případě, že po provedeném prošetření dospěje OSPOD k závěru, že je nutné situaci dítěte bezodkladně řešit formou předběžného opatření, podá návrh k příslušnému soudu, který o této skutečnosti v zákonné lhůtě rozhodne. O návrhu se rozhoduje bezodkladně, nejpozději do 24 hodin. Rozhodnutí nemá odkladný účinek a je vykonatelné ode dne vydání příslušným soudem. Soud následně ve věci zahajuje řízení. Soud určí, jak dlouho bude předběžné opatření trvat. Toto trvání však musí být stanoveno pouze na nutnou dobu v časovém období, které nesmí přesáhnout tři měsíce od jeho platnosti. Soud však může předběžné opatření vícekrát prodloužit tak, aby souhrnná doba tohoto opatření nepřesáhla šesti měsíců ode dne jeho platnosti. (150/2002 Sb., soudní řád správní; Zeman, 2009)

3.4 Výkon ústavní výchovy

Při výkonu ústavní výchovy je nezbytné dodržovat zásadní práva jakéhokoli dítěte na vzdělání a výchovu ve spojení s veškerými ústavními principy a mezinárodními dohodami

o lidských právech, jimiž je ČR svázána. Znamená to, že je důležité vytvořit prostředí, ve kterém může dítě rozvíjet svou emocionální stránku, cítit se sebevědomě a zaujímat aktivní roli ve společnosti. Ke každému dítěti je třeba přistupovat s ohledem na jeho vyvážený rozvoj osobnosti a musí být zachovávány jeho potřeby s ohledem na věk. (109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy)

Ústavní výchova slouží k zajištění toho, aby se nezletilým dostalo odpovídající výchovné péče, která podporuje jejich zdravý vývoj, mravní výchovu a vzdělání. Obvykle to jsou děti a mladiství ve věku 3 až 18 (19) let; ale také nezaopatřená zletilá mládež připravující se na budoucí profesi, pokud není starší 26 let. V případě zletilosti uzavírá zařízení a dotyčná fyzická osoba smlouvu. Poskytování náhradní výchovné péče je u nezletilých povoleno pouze v rámci předběžného opatření nebo rozhodnutí soudem, který nařídí ústavní výchovu. (109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy)

Zařízení ústavní výchovy má povinnost spolupracovat s rodinou dítěte na zajištění věcí v nejlepším zájmu dítěte. Má také za úkol podporovat dítě při jeho přechodu do původní nebo náhradní rodinné péče. V rámci řádného vývoje dítěte poskytuje preventivně výchovnou péči (předchází vzniku nežádoucích projevů chování dítěte, narušování jeho optimálního vývoje, zmírňuje dopad již přítomných poruch chování a přispívá k jeho zdravému vývoji). S OSPODem sestavují individuální plán ochrany dítěte a úzce vzájemně spolupracují. (109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy)

Podle zákona 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, rozlišujeme několik druhů zařízení:

- diagnostický ústav
- dětský domov
- dětský domov se školou
- výchovný ústav

Dětský domov

Pro účely naší práce nás z výše jmenovaných bude zajímat pouze dětský domov, který patří do ústavní výchovy.

Podle zákona 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy je nezaopatřeným dětem a mladistvým v dětských domovech poskytováno plné zajištění v oblastech:

- učebních pomůcek,

- stravování, ubytování a ošacení,
- úhrad nutných výdajů na vzdělávání,
- úhrad výdajů na dopravu do/ze školy,
- úhrad výdajů na zdravotní služby, které nejsou propláceny zdravotní pojišťovnou,
- kapesného, osobních darů a věcné pomoci při odchodu zletilých z dětského domova.

Dětem jsou placeny potřeby na odpočinek, sportovní, kulturní, uměleckou činnost, soutěžní akce, náklady na dopravování k rodinám či ostatním osobám odpovědným za výchovu. Dětem, které potřebují individuální péči, vedení či kontrolu, jsou zajišťovány speciální výchovné a vzdělávací potřeby. (109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy)

V dětském domově je hlavní organizační složkou rodinná skupina. Do těchto skupin jsou děti rozdělovány. V rodinné skupině se může nacházet minimálně šest a maximálně osm dětí odlišného pohlaví a věku. Do jedné rodinné skupiny jsou výhradně seskupeni sourozenci (z vážných výchovných důvodů je však možné je oddělit). Děti jsou rozděleny do skupin z hlediska jejich výchovných, vzdělávacích a zdravotních potřeb. Dětský domov poskytuje dětem zejména výchovnou, vzdělávací a sociální péči v rámci jejich individuálních potřeb. Cílem je poskytnout kvalitní péči dětem, bez závažných poruch chování. (109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy; Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních)

Práva dětí umístěných v dětském domově: (109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy)

Děti umístěny v dětském domově mají nárok na úplné přímé zajištění, na vývoj fyzických, psychických, emocionálních a sociálních kompetencí, na zachování lidské důstojnosti. Dále mají právo na umístění se svými sourozenci, pokud tomu nebrání vážné důvody. V harmonii s jejich schopnostmi, nadáním a potřebami mají právo na vhodné vzdělání a soustavnou přípravu na zaměstnání. Práva dále zahrnují svobodu víry, seznámení se se svými právy a povinnostmi ihned po příchodu do zařízení, účast na aktivitách v rámci výchovné prevence, možnost obrátit se s žádostmi nebo stížnostmi na ředitele. Názorům dítěte musí být připisována značná pozornost s ohledem na jeho věk. Má nárok zažádat o osobní rozhovor s pracovníkem OSPOD. Dítě má být hodnocené a odměňované, má právo na informace o jeho úsporách, na udržování spojení s blízkými osobami, má možnost opustit zařízení, pokud je starší sedmi let, za účelem vycházky po předchozí domluvě s pedagogickým pracovníkem.

Má právo na podporu a pomoc při přechodu ze zařízení do své či náhradní rodiny nebo společnosti.

Povinnosti dětí v zařízení: (109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy)

Děti jsou povinné dodržovat řád a disciplínu, plnit pokyny pedagogických a jiných pracovníků zařízení, opatrně nakládat se svěřenými předměty, neničit majetek zařízení, dodržovat principy slušného chování, udržovat čistotu. Musí zachovávat vnitřní řád zařízení a předpisy k ochraně bezpečnosti a zdraví, na výzvu ředitele se musí nechat podrobit prohlídce, jestli nejsou ovlivněny alkoholem nebo omamnými látkami, jsou povinné odevzdat řediteli předměty, které ohrožují výchovu a bezpečnost.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část práce se zabývá well-beingem dětí, které jsou umístěny v dětských domovech. U dětí z dětských domovů zjišťujeme, jak jsou s životem spokojeny, především kvůli umístění v ústavní výchově. Ve výzkumu se snažíme porozumět tomu, jak děti z dětských domovů hodnotí různé aspekty svého života.

Well-being zahrnuje mnohem hlubší dimenze, než je zdraví a štěstí. Je spojením všeho našeho nadšení, pro to, co nás činí šťastným, potřeby navazovat a udržovat si dobré vztahy, potřeby bezpečnosti a stability, sounáležitosti se sociálním prostředím i úroveň duševního a fyzického zdraví, to vše přispívá k našemu pocitu osobní pohody a spokojenosti. (Blatný a kol. 2005)

Centers for Disease Control and Prevention (©2018) uvádí, že dobré životní podmínky, jako je např. bydlení nebo rodinné zázemí jsou základem blahobytu, proto nás zajímá specifická skupina dětí, které vyrůstají v dětských domovech. O těchto dětech víme, že nemají optimálně uspokojené právě tyto podmínky.

Pro spokojený a naplněný život do svého světa potřebujeme přinášet harmonii ve všech těchto oblastech. Život nám potvrzuje, že když se cítíme dobře po fyzické, emocionální i mentální stránce, jsme více energičtí, lépe se koncentrujeme, vycházíme s ostatními, jsme více motivovaní a tím pádem i produktivní. Současná doba ale ukazuje, že udržet si vysoký well-being je možné i v náročných a nejistých časech, je totiž méně závislý na vnějších situacích a více se zaměřuje na to, jak moc jsme odolní, jak dokážeme pracovat se stresem, jak si dokážeme udržet pozitivní náladu a jak pracujeme se svou energií. (Wellbeing – umění žít, ©2023) Z tohoto důvodu cílíme na děti z dětských domovů, u kterých víme, že nemají plně zharmonizované výše zmíněné oblasti života, ale zajímá nás jejich míra well-beingu, jelikož se stává méně závislým na vnějších situacích, ale zaměřuje se právě na vnitřní dispozice. Proto můžeme očekávat, že i když děti nemají plně uspokojeny fyzické a emocionální potřeby, může i tak well-being u těchto dětí být vysoký z hlediska jejich odolnosti a vnitřní vyrovnanosti.

Měření celkové well-being dětí je nezbytným prvním krokem k pochopení toho, jak se děti cítí ve svém životě a co cítí, že je třeba změnit.

4.1 Stanovení výzkumných cílů

Hlavním výzkumným cílem diplomové práce je zjistit úroveň well-beingu dětí z dětských domovů.

Práce zjišťuje, jak děti hodnotí obecnou spokojenost a jak jsou šťastné. Zároveň se snažíme zhodnotit spokojenost se vztahy s rodinou, s dětským domovem, ve kterém momentálně žijí, s jejich příležitostmi, se vztahy s kamarády, s věcmi, které vlastní, se svým zdravím, vzhledem, budoucností, se školou, s volným časem a volností, kterou mají. Dále se snažíme zjistit, jaká je jejich obecná důvěra k lidem, jakou mají důvěru k ostatním dětem z dětského domova, a jestli mezi well-beingem a důvěrou existuje souvislost.

4.2 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz

Ve výzkumu jsme si stanovili hlavní výzkumné otázky, které se zaměřují na well-being, generalizovanou důvěru, vnímanou osobní důvěru a souvislost mezi well-beingem a generalizovanou důvěrou.

Výzkumné otázky a hypotézy:

1. Jaká je úroveň well-beingu dětí z dětských domovů?

1.1 Jaký je index obecné spokojenosti dětí z dětských domovů?

1.2 Jaký je index štěstí dětí z dětských domovů?

2. Jaká je generalizovaná důvěra dětí z dětských domovů?

3. Jaká je vnímaná osobní důvěra dětí z dětských domovů?

4. Jaká je souvislost mezi well-beingem a důvěrou dětí z dětských domovů?

H₀: Mezi well-beingem a důvěrou dětí z dětských domovů neexistuje souvislost.

H_A: Mezi well-beingem a důvěrou dětí z dětských domovů existuje souvislost.

4.3 Pojetí výzkumu

Pro zjištění well-beingu dětí v dětských domovech, volíme kvantitativní výzkum, protože chceme zmapovat, jak se u jednotlivých dětí well-being liší s ohledem na jejich hodnocené oblasti života, jako jsou vztahy s rodinou, ostatními dětmi atd. V našem výzkumu předpokládáme, že při hodnocení well-beingu hraje klíčovou roli především umístění v dětském domově.

Ve výzkumu se snažíme také zjistit, jak děti hodnotí obecnou spokojenost se životem, se vztahy s rodinou, s dětským domovem, ve kterém momentálně žijí, s jejich příležitostmi, se

vztahy s kamarády, s věcmi, které vlastní, se svým zdravím, vzhledem, budoucností, se školou, s volným časem a volností, kterou mají. Dále se snažíme zjistit, jakou mají důvěru k lidem, tzn. míru generalizované důvěry a jakou mají důvěru k ostatním dětem z dětského domova, tzn. vnímanou osobní důvěru.

Protože dětský domov je velmi specifickou institucí, kterou může každé dítě vnímat jinak, musíme brát v potaz, že well-being u jednotlivých dětí může být velmi individuální. Dále chceme ověřit jaká je souvislost mezi well-beingem a generalizovanou důvěrou, kdy u hypotézy předpokládáme, že existuje souvislost mezi well-beingem a generalizovanou důvěrou, protože analýza Gençöza a Özlalea (2004) tvrdí, že na well-being má největší vliv důvěra, emoční stabilita, míra kontroly, pozitivní afektivita, sebeúcta a napětí.

4.4 Výzkumný soubor

Základní výzkumný soubor tvoří všechny dětské domovy po celé České republice, podle posledních statistik MŠMT je v České republice v dětských domovech celkem 4 303 dětí ve 137 zařízeních. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2022) V DD se obecně nachází děti ve věku od 3 do 18 (19) let. Nás bude zajímat věková kategorie od 8 do 18 (19) let, jelikož vycházíme z Indexu dobrého dětství The Good Childhood Report 2022, který je zaměřen právě na tuto věkovou kategorii.

Výběrový výzkumný soubor byl vybrán náhodně formou losování, kdy jsme z každého kraje obrátili na několik dětských domovů, cílem bylo oslovit co nejvíce dětí. Bohužel se nám nepodařilo zaručit 100% návratnost, i když domluva s řediteli DD byla bezproblémová, některým dětem se bohužel do dotazníkového šetření příliš nechtělo. Celkem se tedy ze 120 oslovených domovů vrátily odpovědi ze 40. Největší zastoupení měla Opava, z níž dotazník vyplnilo 18 dětí, dále následovala Praha (16 dětí), Strážnice (12 dětí), Plzeň (10 dětí) a Kroměříž (6 dětí). Z dalších DD došly odpovědi vždy pouze od jednoho respondenta. Dotazník vyplnilo dohromady 105 dětí. Z celkového počtu dotazovaných to bylo 63 (60 %) dívek a 42 (40 %) chlapců.

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Dívky	63	60
Chlapci	42	40

Tabulka 1 Pohlaví

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
8–10	16	15
11–13	27	26
14–16	38	36
17–19	24	23
Celkem	105	100

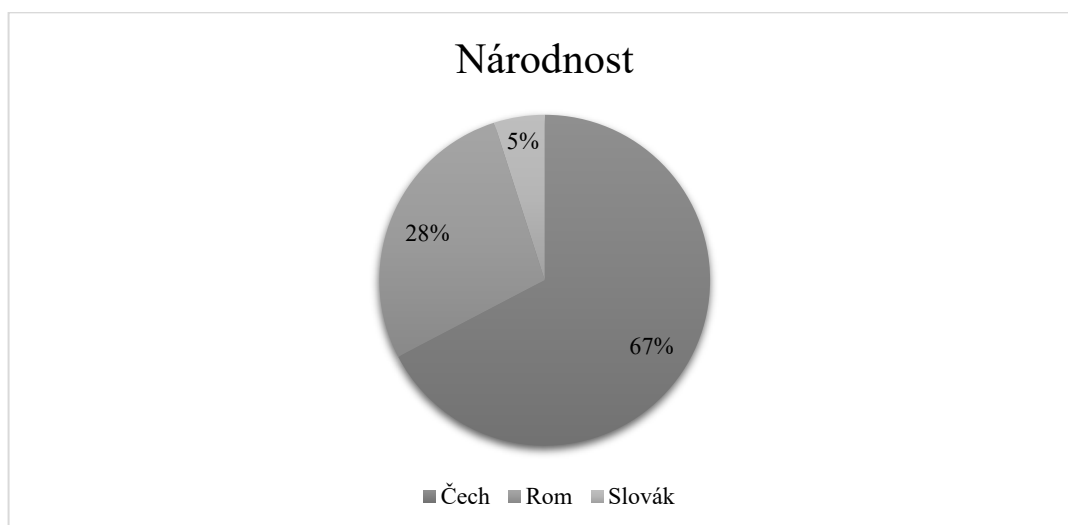
Tabulka 2 Věk respondentů

Věk jsme si rozdělili do čtyř skupin od nejmladších, po děti nejstarší. Vidíme, že největší zastoupení je ve věku 14–16 let, v této věkové kategorii odpovídalo 38 (36 %) dětí. V nejmladším věku, tedy 8–10 let odpovědělo 16 (15 %) dětí. Ve věku 11–13 to bylo 27 (26 %) dětí a nejstarších respondentů od 17 do 19 let bylo 24 (23 %).

Dotazníková položka	N platných	Průměr	SD	Min	Max
Délka pobytu v DD	105	4,13	2,95	2 měsíce	10 let

Tabulka 3 Délka pobytu v DD

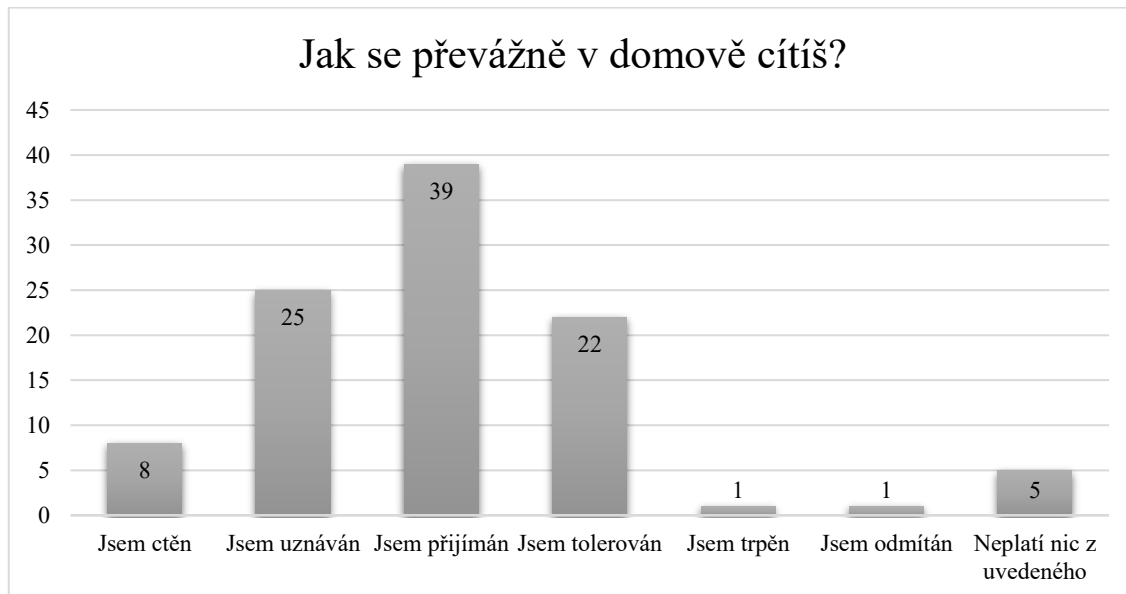
Celkovou dobu pobytu dětí v DD jsme vyjádřili průměrnou hodnotou a směrodatnou odchylkou. Zjistili jsme, že nejkratší délka pobytu v DD jsou dva měsíce, nejdelší naopak 10 let. Průměrná doba jsou tedy cca 4 roky. Směrodatná odchylka je 2,95, udává nám odchýlení od průměru délce pobytu.

Graf 1 Národnost

U národnosti vidíme největší zastoupení českých dětí, kterých je 70 (67 %), 29 (28 %) dětí romských a pouze 6 (5 %) dětí je Slováků.

Součástí identifikační části dotazníku byla také otázka „Jak se děti v dětském domově cítí“.

Graf 1 Jak se převážně v domově cítíš?

Z grafu můžeme vyčíst, že 8 (7 %) respondentů se mezi ostatními dětmi v DD cítí ctěno, 26 (25 %) respondentů si myslí, že je ostatní děti uznávají, největší část, tedy 39 (37 %) respondentů se cítí přijímáno. 25 (24 %) dětí si myslí, že jsou ostatními tolerováni, 1 (1 %) respondent má pocit, že ho ostatní děti pouze trpí a 1 (1 %) dítě uvádí, že jej ostatní odmítají. 5 (5 %) dětí si nevybralo ani jednu možnost.

4.5 Výzkumný nástroj

Pro účel našeho výzkumu jsme použili standardizovaný dotazník, který mapuje well-being dětí ve věku od osmi let. Dotazník byl vytvořen v elektronické podobě přes aplikaci Survio. Díky této podobě byla zaručena anonymita dotazníků. Po předchozí dohodě byl elektronický odkaz na dotazník zaslán ředitelům dětských domovů e-mailem. Ti zajistili distribuci elektronického odkazu k dotazníku u dětí ve věku 8 až 19 let.

Dotazník je převzat z Indexu dobrého dětství The Good Childhood Report (2022). Index dobrého dětství, je krátký dotazník, který děti mohou samy vyplnit a použít jej k měření celkové pohody. Díky výzkumníkům z The Children's Society, víme že dotazníku The Good Childhood Index rozumí dobře jak dívky, tak chlapci různého věku ve od osmi let a výše.

Horní věková hranice stanovena není, proto se zaměřujeme na děti do 18, popřípadě 19 let, které se v dětském domově nachází.

V našem výzkumu jsme dotazník upravili o některé položky, s ohledem na umístění dětí v ústavní výchově, a rozdělili jej na 5 částí. Dotazník celkově obsahuje 28 položek.

Úvodní část sestává z identifikačních údajů, kdy se děti ptáme na pohlaví, věk, délku umístění v dětském domově, název města, kde se domov nachází, národnost a jak se převážně v domově cítí.

Navazujeme druhou částí, která měří celkový well-being, kdy se děti ptáme „**Jak jste spokojeni se svým životem?**“ Tato otázka je užitečná pro získání základního obrazu o tom, jak se děti celkově cítí ve svém životě, a odráží míru osobní pohody v ONS Measuring National Well-being Programme. Druhou část jsme si rozdělili na dvě podskupiny, v první podskupině respondenti hodnotí svou obecnou spokojenost se životem, která se skládá z pěti položek, kdy měli za úkol každou položku ohodnotit na šále 1 – 6, přičemž 1 = silně nesouhlasím, 2 = nesouhlasím, 3 = ani nesouhlasím ani souhlasím, 4 = souhlasím, 5 = silně souhlasím a 6 = nevím. Jelikož dotazník vyhodnocujeme dle Good Childhood Index, každé položce jsme přiřadili body od 0 do 25. 1 = 5 bodů, 2 = 10 bodů, 3 = 15 bodů, 4 = 20 bodů, 5 = 25 bodů, 6 = 0 bodů. Položka č. 9 musela být převedena, kvůli jejímu opačnému znění. U každého respondenta jsme sečetli body ze všech pěti otázek. Navazuje druhá podskupina, tvořena dvanácti položkami, kdy respondenti měli na škále 1 – 10 označit hvězdičkou, jak jsou spokojeni s jednotlivými aspekty života, přičemž 1 = silně nespokojený/á, 5 = ani nespokojený ani spokojený, 10 = velmi spokojený. Každé položce jsme přiřadili body, jako v předchozí podskupině, tentokrát však od 0 do 100, kdy 0 = 0 bodů, 1 = 10 bodů a 10 = 100 bodů. U každého respondenta jsme sečetli body ze všech dvanácti otázek.

Všechny tyto otázky vycházejí ze stávajících opatření, která byla testována s dětmi v různých částech světa, především v USA, Austrálii a ve Spojeném království prostřednictvím výzkumného programu The Children's Society (©2022).

Třetí část zjišťuje generalizovanou důvěru dětí, která obsahuje 3 položky, kdy děti na škále 0–10 zaznamenávají tvrzení, které nejvíce vystihuje jejich názor.

U poslední části zjišťujeme vnímanou osobní důvěru dětí, kdy se ptáme, kolika kamarádům z domova mohou věřit a kolika dětem nevěří.

Oblasti dotazníku jsme si rozdělili do čtyř oblastí hlavně z toho důvodu, abychom byli schopni odpovědět na veškeré výzkumné otázky.

OBLAST	POLOŽKY V DOTAZNÍKU
Index obecné spokojenosti	7. Můj život se vyvíjí dobře.
	8. Můj život je v pořádku.
	9. Přál/a bych si jiný život.
	10. Mám dobrý život.
	11. Mám to, co v životě chci.
Index štěstí	12. Jak jsi spokojený/á s životem celkově?
	13. Jak jsi spokojený/á se vztahy s rodinou?
	14. Jak jsi spokojený/á s domovem, ve kterém žiješ?
	15. Jak jsi spokojený/á s tím, kolik máš příležitostí?
	16. Jak jsi spokojený/á se vztahy s kamarády?
	17. Jak jsi spokojený/á s věcmi, které vlastníš?
	18. Jak jsi spokojený/á se svým zdravím?
	19. Jak jsi spokojený/á se svým vzhledem?
	20. Jak jsi spokojený/á s tím co může nastat později ve Tvém životě?
	21. Jak jsi spokojený/á se školou?
	22. Jak jsi spokojený/á s tím, jak trávíš volný čas?
	23. Jak jsi spokojený/á s volností, kterou máš?
	Generalizovaná důvěra
25. Řekl/a bys, že lidé se většinou snaží druhým pomáhat, nebo že se převážně starají sami o sebe?	
26. Myslíš si, že většina lidí se Tě pokusí využít, když mají příležitost, nebo že se zachovají férově?	
Vnímaná osobní důvěra	27. Vybav si Tvé kamarády z domova, kterým věříš (můžeš se jim svěřit). Kolik jich je? (uved' počet)
	28. Vybav si Tvé kamarády z domova, kterým nemůžeš věřit. Kolik jich je? (uved' počet)

Tabulka 4 Oblasti dotazníku

4.6 Způsob zpracování dat

V rámci způsobu zpracování dat jsme si nejdříve vytvořili datovou tabulku v programu Excel. Zjištěné údaje jsme dále zpracovali do grafů a tabulek pro lepší přehlednost. Ke zjištění deskriptivních výzkumných otázek č. 1 (Jaká je úroveň well-beingu dětí z dětských domovů?), č. 1.2 (Jaký je index obecné spokojenosti dětí z dětských domovů), č. 1.3 (Jaký je index štěstí dětí z dětských domovů), č. 2 (Jaká je generalizovaná důvěra dětí z dětských domovů?) a č. 3 (Jaká je vnímaná osobní důvěra dětí z dětských domovů?) jsme využili popisnou statistiku (průměrná hodnota a směrodatná odchylka).

Výzkumná otázka č. 4 je relační a zjišťuje souvislost mezi well-beingem a důvěrou u dětí z dětských domovů (H1: Mezi well-beingem a důvěrou dětí z dětských domovů existuje souvislost). Pro testování hypotézy bylo v našem případě nezbytné stanovit nulovou a alternativní hypotézu a pomocí testové statistiky využít Pearsonův koeficient korelace. Před použitím Pearsonova koeficientu korelace byly ověřeny předpoklady pro použití testu.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Cílem této kapitoly je vyhodnocení výsledků, kterých jsme dosáhli dotazníkovým šetřením. Celý dotazník jsme si rozdělili na čtyři části, kdy první z nich obsahuje identifikační položky, které jsme si vyhodnotili výše, druhá část se zaměřuje na samotné hodnocení well-beingu, která je rozdělena na dvě podskupiny, první z nich se zaměřuje na obecnou spokojenost a druhá na štěstí. Třetí část zjišťuje generalizovanou důvěru a poslední část vnímanou osobní důvěru. Oblasti otazníku se vztahují ke konkrétním výzkumným otázkám.

Výzkumná otázka č. 1: **Jaká je úroveň well-beingu dětí z dětských domovů?**

Abychom na tuto otázku dokázali odpovědět, rozdělili jsme si dotazník na dvě části a dvě dílčí výzkumné otázky.

Dílčí výzkumná otázka č. 1.1: **Jaký je index obecné spokojenosti dětí z dětských domovů?**

	N platných	Průměr	SD	Min	Max
Obecná spokojenost	105	14,40	1,30	0	25

Tabulka 5 Vyhodnocení otázky č. 1.1

Z tabulky vyplývá, že celková obecná spokojenost dosahuje průměrné hodnoty $M = 14,40$ ($SD = 1,30$) z celkového bodového skóre 25. Můžeme konstatovat, že index obecné spokojenosti dětí je hodnocen nad střední hodnotou.

S touto otázkou souvisí položky v dotazníku č. 7–11, které hodnotí obecnou spokojenost.

Respondenti měli za úkol každou položku hodnotící obecnou spokojenost označit na šále 1 – 6. Jelikož dotazník vyhodnocujeme dle Good Childhood Index, každé položce jsme přiřadili body od 0 do 25. Položka č. 9 musela být převedena, kvůli jejímu opačnému znění. U každého respondenta jsme sečetli body ze všech pěti otázek, které jsme následně zprůměrovali.

Dotazníková položka	N platných	Průměr	SD	Min	Max
10. Mám dobrý život.	105	15,62	6,16	0	25
8. Můj život je v pořádku	105	15,33	5,99	0	25
7. Můj život se vyvíjí dobře.	105	15,33	6,48	0	25

11. Mám to, co v životě chci.	105	13,67	6,07	0	25
9. Přál/a bych si mít jiný život.	105	12,24	7,04	0	25

Tabulka 6 Index obecné spokojenosti

Z tabulky vyplývá, že minimum dosažených bodů v jednotlivých otázkách bylo 0 a maximum 25. Tabulku jsme seřadili podle průměrné hodnoty, kdy vidíme, že nejlépe hodnocenou byla otázka č. 10 „**Mám dobrý život**“. Průměr u této otázky dosáhl $M = 15,62$ ($SD = 6,16$). Druhou v pořadí je otázka č. 8 „**Můj život je v pořádku**“ s průměrem $M = 15,33$ ($SD = 5,99$), se stejným průměrem je na tom otázka č. 7 „**Můj život se vyvíjí dobře**“, pouze s odlišnou směrodatnou odchylkou, která je $SD = 6,48$, což znamená, že na tuto otázku odpovídali děti více odlišně. Podstatně hůře jsou na tom dvě poslední položky, otázka č. 11 „**Mám to, co v životě chci**“, s průměrem $M = 13,67$ ($SD = 6,07$) a poslední otázka č. 9 „**Přál/a bych si mít jiný život**“, u které vidíme průměr $M = 12,24$ ($SD = 7,04$).

Dílčí výzkumná otázka č. 1.2: **Jaký je index štěstí dětí z dětských domovů?**

	N platných	Průměr	SD	Min	Max
Štěstí	105	65,02	3,63	0	100

Tabulka 7 Vyhodnocení otázky č. 1.2

Tabulka ukazuje, že celkový index štěstí dosahuje průměrné hodnoty $M = 65,02$ ($SD = 3,63$), z celkového bodového skóre 100. Můžeme konstatovat, že index štěstí je dětmi hodnocen nad střední hodnotou.

S touto otázkou souvisí položky v dotazníku č. 12–23, které hodnotí štěstí dětí.

Respondenti měli na škále 1 – 10 označit hvězdičkou, jak jsou spokojeni s jednotlivými aspekty života, Každé položce jsme přiřadili body, jako v předchozím hodnocení, tentokrát však od 0 do 100. U každého respondenta jsme sečetli body ze všech dvanácti otázek.

Položka (Jak jsi spokojený/á...)	N platných	Průměr	SD	Min	Max
18. ... se svým zdravím?	105	72,57	16,96	0	100
16. ... se vztahy s kamarády?	105	68,86	19,44	0	100
22. ... s tím, jak trávíš volný čas?	105	68	21,49	0	100
14. ... s domovem, ve kterém žiješ?	105	67,81	20,75	0	100

19. ... se svým vzhledem?	105	65,71	22,49	0	100
15. ... s tím, kolik máš příležitostí?	105	64,48	22,34	0	100
21. ... se školou?	105	64,10	19,65	0	100
13. ... se vztahy s rodinou?	105	63,62	27,68	0	100
23. ... s volností, kterou máš?	105	63,33	23,77	0	100
17. ... s věcmi, které vlastníš?	105	62,19	21,86	0	100
20. ... s tvou budoucností?	105	60,38	19,90	0	100
12. ... se životem celkově?	105	59,24	20,83	0	100

Tabulka 8 Index štěstí

V tabulce vidíme, že minimum dosažených bodů v každé jednotlivé otázce bylo 0 a maximum 100. Tabulku jsme seřadili podle průměrné hodnoty, kdy vidíme, že nejlépe hodnocenou byla otázka č. 18 „**Jak jsi spokojený/á se svým zdravím?**“. Průměr u této otázky dosáhl $M = 72,57$ ($SD = 16,96$). Druhou v pořadí je otázka č. 16 „**Jak jsi spokojený/á se vztahy s kamarády?**“ s průměrem $M = 68,86$ ($SD = 19,44$). Následuje otázka č. 22 „**Jak jsi spokojený/á s tím, jak trávíš volný čas?**“, s průměrem $M = 68$ ($SD = 21,49$). 14. otázka „**Jak jsi spokojený/á s domovem, ve kterém žiješ?**“ je hodnocena průměrem $M = 67,81$ ($SD = 20,75$). Dále je v pořadí otázka č. 19 „**Jak jsi spokojený/a se svým vzhledem?**“ s průměrem $M = 65,71$ ($SD = 22,96$). Otázka č. 15. „**Jak jsi spokojený/á s tím, kolik máš příležitostí?**“ má průměr $M = 64,48$ ($SD = 22,34$). Těšně za ní následuje otázka č. 21 „**Jak jsi spokojený/á se školou?**“ s průměrem $M = 64,10$ ($SD = 19,65$). S horším hodnocením se setkáváme u následujících otázek. Č. 13 „**Jak jsi spokojený/á se vztahy s rodinou?**“ s průměrem $M = 63,62$ ($SD = 27,68$), u této otázky také vyšla největší směrodatná odchylka, což znamená, že děti odpovídali více variabilně. Podobně je na tom otázka č. 23 „**Jak jsi spokojený/á s volností, kterou máš?**“ s průměrnou hodnotou $M = 63,33$ ($SD = 23,77$). Otázka č. 17 „**Jak jsi spokojený/á s věcmi, které vlastníš?**“ má průměr $M = 62,19$ ($SD = 21,86$). Předposlední je 20. otázka „**Jak jsi spokojený/á s tím, co může později nastat ve Tvém životě?**“ s průměrem $M = 60,38$ ($SD = 19,60$) a nejhůře hodnocenou je otázka č. 12 „**Jak jsi spokojený/ý se životem celkově?**“, která má průměr $M = 59,24$ ($SD = 20,38$).

Nyní, když máme vyhodnocený index obecné spokojenosti a štěstí, můžeme se vrátit k hlavní výzkumné otázce č. 1 „**Jaká je úroveň well-beingu dětí z dětských domovů?**“

Abychom mohli vyjádřit celkovou úroveň well-beingu, sečetli jsme dohromady dosažené hodnoty v oblasti obecné spokojenosti a štěstí, které jsme následně zprůměrovali.

	N platných	Průměr	SD	Min	Max
Well-being	105	79,02	4,93	0	125

Tabulka 9 Vyhodnocení otázky č. 1

Tabulka nám ukazuje celkovou úroveň well-beingu, která se skládá z hodnocené míry obecné spokojenosti a štěstí, vidíme, že celková úroveň well-beingu dětí je hodnocena nad střední hodnotou. Průměr odpovědí je $M = 79,02$ ($SD = 4,93$) z celkového počtu 125 bodů.

	N platných	Průměr	SD	Min	Max
Obecná spokojenost	105	14,40	1,30	0	25
Štěstí	105	65,02	3,63	0	100

Tabulka 10 Well-being

Hodnoty v tabulce ukazují míru obecné spokojenosti s průměrem $M = 14,40$ ($SD = 1,30$) z maximálního počtu 25 bodů a míru štěstí s průměrem $M = 65,02$ ($SD = 3,63$) z celkového počtu 100 bodů. Obecně můžeme říct, že obecná spokojenost i štěstí dětí jsou hodnoceny nad střední hodnotou. Štěstí dětí v oblastech, jako je zdraví, rodina, kamarádi, škola, vzhled apod. je však hodnoceno o něco lépe než jejich obecná spokojenost se životem.

Oblasti well-beingu

Děti v dotazníkovém šetření uváděly, jak jsou spokojeny s jednotlivými oblastmi života. Oblasti jsme v tabulce seřadili od nejlépe hodnocených.

Oblast	N platných	Průměr	SD
Zdraví	105	72,57	16,96
Kamarádi	105	68,86	19,44
Využití volného času	105	68	21,49
Domov	105	67,81	20,75

Vzhled	105	65,71	22,96
Příležitosti	105	64,48	22,34
Škola	105	64,10	19,65
Rodina	105	63,62	27,68
Volnost	105	63,33	23,77
Věci, které vlastníš	105	62,19	21,86
Budoucnost	105	60,38	19,90
Život jako celek	105	59,24	20,83

Tabulka 11 Oblasti well-beingu

Obecně můžeme říct, že nejvíce jsou děti spokojené se svým zdravím, kamarády, využitím volného času a svým domovem. Nejméně spokojeny jsou naopak se svými věcmi, které vlastní, s budoucností, jaká může v jejich životě nastat a nejhůře hodnocenou oblastí je spokojenost se životem jako celkem.

Výzkumná otázka č. 2: **Jaká je generalizovaná důvěra dětí z dětských domovů?**

S touto otázkou souvisí položky v dotazníku č. 24 – 26.

Dotazníková Položka	N platných	Průměr	SD	Min	Max
25	105	5,25	2,17	0	10
26	105	5,01	2,20	0	10
24	105	4,79	2,46	0	10

Tabulka 12 Generalizovaná důvěra

U každé otázky týkající se generalizované důvěry dětí, měli respondenti označit hvězdičkou na škále od 0 do 10, která nejvíce vystihuje jejich názor, přičemž 1 = negativní hodnocení, 5 = 50 na 50 a 10 = pozitivní hodnocení. V tabulce můžeme vidět průměrné odpovědi na jednotlivé otázky. Vidíme, že nejlépe hodnocenou je otázka č. 25 „**Řekl/a bys, že lidé se většinou snaží druhým pomáhat, nebo že se převážně starají o sebe?**“ s průměrem $M = 5,25$ ($SD = 2,17$). Na druhém místě skončila otázka č. 26 „**Myslíš si, že většina lidí se Tě pokusí využít, když mají příležitost, nebo že se zachovají férově?**“ s průměrnou hodnotou $M = 5,01$ ($SD = 2,20$). Nejvíce negativně hodnocená byla otázka č. 24 „**Řekl/a bys, že**

většinu lidí se dá věřit, nebo že je potřeba být při jednání s lidmi velmi opatrný?“ s průměrem $M = 4,79$ ($SD = 2,46$).

	N platných	Průměr	SD	Min	Max
Položky celkem	105	5,02	0,13	1	10

Tabulka 13 Vyhodnocení otázky č. 2

Celkově můžeme míru generalizované důvěry dětí z dětských domovů vyjádřit pomocí průměrné hodnoty ze všech tří otázek s průměrem $M = 5,02$ ($SD = 0,13$) z maximálního bodového skóre 10.

Výzkumná otázka č. 3: **Jaká je vnímaná osobní důvěra dětí z dětských domovů?**

S touto otázkou souvisí položky v dotazníku č. 27 a 28.

U otázky č. 27 měli děti uvést přesný počet kamarádů, kterým věří. Odpovědi byly variabilní, 13 (12 %) dětí, uvedlo, že nevěří vůbec nikomu. 24 (25 %) dětí důvěruje pouze jednomu kamarádovi v dětském domově a nejvíce, 26 (27 %) dětí má dva kamarády, kterým se může svěřit. Nejvyšší počet, který uvedlo 5 (4 %) dětí, bylo 10 kamarádů. Zbytek respondentů uvádělo od 3 do 9 kamarádů.

Otázka č. 28 naopak zjišťovala, kolika kamarádům děti z dětského domova nevěří. 20 (19 %) dětí uvedlo, že nikdo takový v dětském domově není, věří tedy všem. 18 (17 %) dětí nevěří pouze jednomu člověku. 15 (13 %) dětí nevěří dvěma kamarádům a 10 (9 %) dětí uvedlo, že v dětském domově nevěří vůbec nikomu (některé děti dokonce uváděly, že nevěří ani vychovatelům). Zbytek dětí se pohybovalo v rozmezí 3 – 8 kamarádům, kterým věřit nemohou.

Dotazníková položka	N platných	Průměr	SD
27. (kamarádi, kterým můžu věřit)	105	2,92	2,57
28. (kamarádi, kterým nemůžu věřit)	105	3,39	3,13

Tabulka 14 Vyhodnocení otázky č. 3

Z tabulky je patrné, že průměr otázky č. 27 „**Vybav si Tvé kamarády z domova, kterým věříš (můžeš se jim svěřit). Kolik jich je? (uved' počet)**“ je $M = 2,92$ ($SD = 2,57$) a u otázky č. 28 „**Vybav si Tvé kamarády z domova, kterým nemůžeš věřit. Kolik jich je? (uved' počet)**“ je $M = 3,39$ ($SD = 3,13$). Z toho můžeme usoudit, že respondenti uváděly v průměru o 0,47 více kamarádů, kterým nemohou důvěřovat.

5.1 Ověření hypotézy

Výzkumná otázka č. 4: **Jaká je souvislost mezi well-beingem a důvěrou dětí z dětských domovů?**

H_0 : Mezi well-beingem a důvěrou dětí z dětských domovů neexistuje souvislost.

H_A : Mezi well-beingem a důvěrou dětí z dětských domovů existuje souvislost.

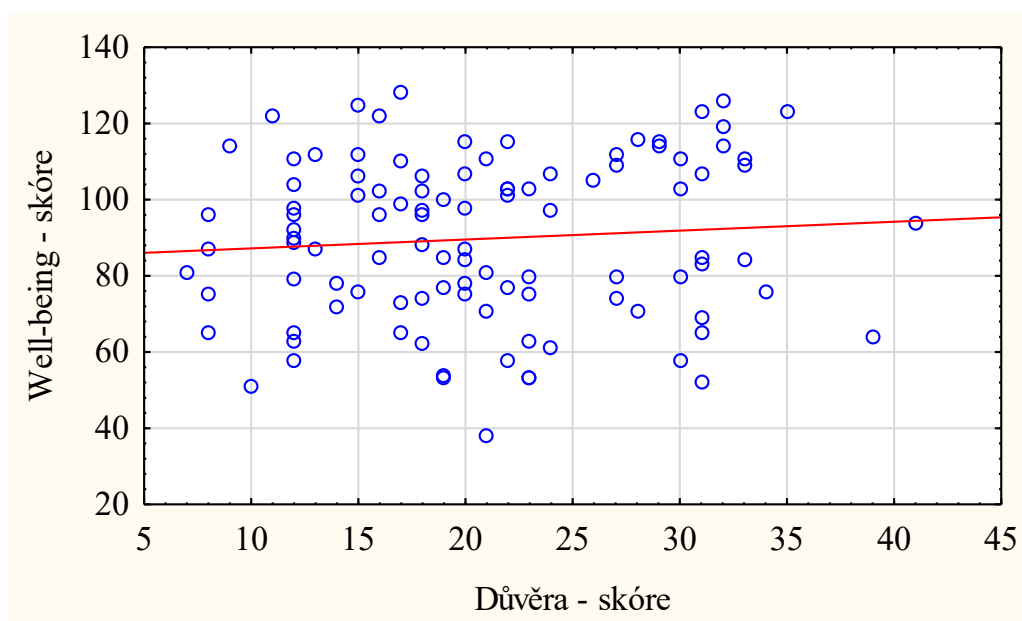
Pearsonovým koeficientem jsme zjišťovali souvislost mezi well-beingem (obecná spokojenost + štěstí) a důvěrou (generalizovaná důvěra + vnímaná osobní důvěra).

Pearsonův korelační koeficient a test nezávislosti

hodnota R	p-hodnota	rozhodnutí o H_0	závislost prokázána
0,08	0,389	nezamítáme	ne

Tabulka 15 Pearsonův koeficient

Dle testu nezávislosti založeném na Pearsonově korelačním koeficientu nebyla na hladině významnosti ($p > 0,05$) prokázána souvislost mezi well-beingem a důvěrou dětí z dětských domovů ($p = 0,389 > 0,05$). Můžeme konstatovat, že nezamítáme nulovou hypotézu. Výsledek je patrný z následujícího bodového grafu, který je pro lepší orientaci proložený regresní přímkou.

Graf 2 Vzájemná závislost proměnných

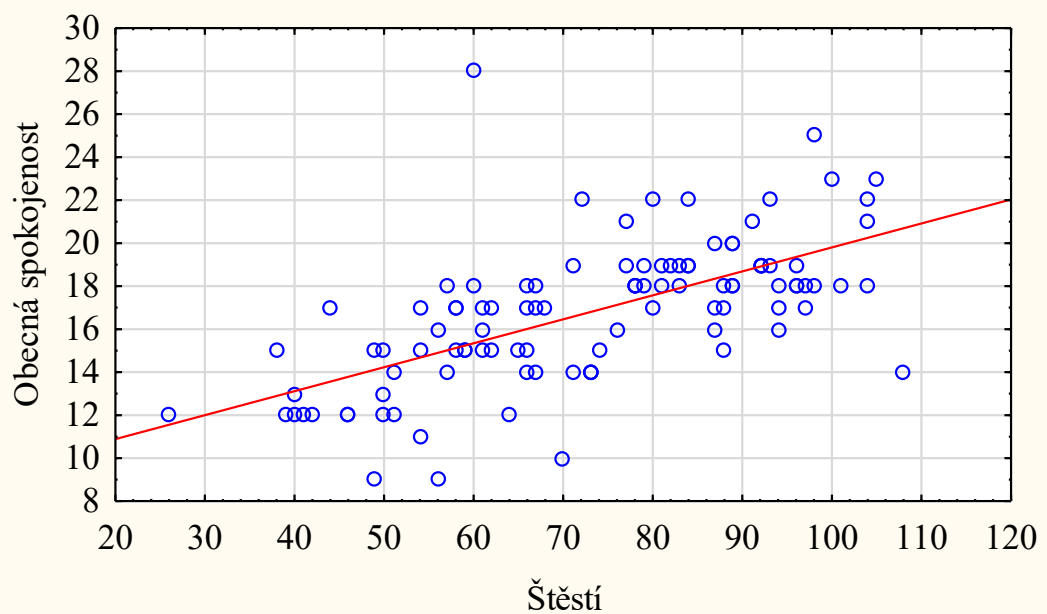
Závislost mezi vybranými 4 proměnnými:

Korelační matice

Proměnná	Obecná spokojenost		Šťěstí		Gen. důvěra		Vnímaná osobní důvěra	
	R	p	R	p	R	p	R	p
Obec. spokojenost	-	-	0,63	0,000	0,11	0,256	0,02	0,810
Šťěstí	0,63	0,000	-	-	0,15	0,134	-0,03	0,760
Gen. důvěra	0,11	0,256	0,15	0,134	-	-	-0,01	951
Osobní důvěra	0,02	0,810	-0,03	0,760	-0,01	951	-	-

Tabulka 16 Korelační matice

Matice obsahuje hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu pro všechny dvojice proměnných a p-hodnoty testu nezávislosti. Závislost byla na hladině významnosti 0,05 prokázána pro obecnou spokojenost a štěstí ($p = 0,000 < 0,05$). Vzhledem ke kladné hodnotě korelačního koeficientu se jedná o přímou závislost. Vzhledem k tomu, že je hodnota korelačního koeficientu vyšší než 0,5, jedná se o silnou intenzitu závislosti. Celkově lze interpretovat, že s rostoucí mírou obecné spokojenosti je v silné intenzitě závislosti spojena rostoucí míra štěstí. Výsledek je patrný z následujícího bodového grafu orientačně proloženého regresní přímkou. Pro ostatní dvojice nebyla závislost prokázána ($p > 0,05$).

Graf 3 Těsnost mezi proměnnými

6 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ A DISKUZE

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaká je úroveň well-beingu dětí, které vyrůstají v dětských domovech. Dále jsme se snažili zjistit, jak děti hodnotí svou obecnou spokojenost se životem a jak jsou v životě šťastné. Zaměřili jsme se také na jednotlivé oblasti života, jako jsou kamarádi, rodina, škola apod. a jejich hodnocení ze strany respondentů. Zjišťovali jsme, jakou mají důvěru k lidem, tzn. míru generalizované důvěry a jakou mají důvěru k dětem z dětského domova, tzn. vnímanou osobní důvěru. V neposlední řadě jsme zkoumali souvislost well-beingu a důvěry. V této kapitole se zaměřujeme na shrnutí získaných dat a vyhodnocení jednotlivých výzkumných cílů. Také porovnáваме výsledky našeho výzkumného šetření s odbornou literaturou a ostatními výzkumy zaměřené na tuto oblast.

Výzkumný soubor prezentovalo 105 respondentů ve věku od 8 do 19 let. Soubor tvořilo 63 dívek a 42 chlapců, z toho 70 Českých dětí, 29 Romských a 6 Slovenských. V dětském domově jsou děti, účastníci se našeho výzkumu, umístěny v časovém horizontu od dvou měsíců až po 10 let. Respondentům byl rozeslán dotazník, který zjišťoval úroveň well-beingu a důvěry. Kooperace dvou oblastí dotazníku nám určuje vzájemnou souvislost týkající se úrovně well-beingu a důvěry. V první (identifikační) části dotazníku, jsme se děti ptali, jak se převážně v domově cítí. 39 (37 %) dětí se cítí přijímáno, 25 (24 %) se cítí uznáváno a dokonce 8 (8 %) dětí se cítí ctěno, 22 (21 %) dětí se cítí tolerováno, z čehož vyplývá, že se děti v dětském domově cítí relativně dobře.

V první hodnocené oblasti výzkumného šetření, která hodnotí obecnou spokojenost se životem, vyplývá, že celkový průměr odpovědí se pohybuje nad střední hodnotou. Nejlépe hodnocenou byla položka „Mám dobrý život“. Druhou v pořadí byla položka „Můj život je v pořádku“, stejně tak i položka „Můj život se vyvíjí dobře“. Podstatně hůře jsou na tom dvě poslední položky, „Mám to, co v životě chci“, a „Přál/a bych si mít jiný život“, tato položka byla jako jediná vyhodnocena pod střední hodnotou. Výzkum z The Children's Society z roku 2020 dokazuje, že děti jsou v současné době v průměru méně spokojeny se životem jako celkem, než tomu bylo v roce 2010, kdy výzkum začal. V našem výzkumu, až na některé výjimky, děti uváděly, že s životem jsou více spokojeny než nespokojeny. Nemůžeme bohužel zhodnotit, jestli se hodnocení časem změnilo, jelikož výzkum na well-being dětí z dětských domovů u nás realizován nebyl. Bylo by však dobré, kdyby se za pár let výzkum uskutečnil znovu, aby ukázal, jestli se well-being u dětí z dětských domovů mění, jak to dokazují výzkumy realizované v zahraničí.

Druhá oblast, která zjišťovala štěstí dětí, byla hodnocena podobně. Děti svoje osobní štěstí ve všech aspektech života hodnotily nad střední hodnotou. Nejlépe hodnocenou oblastí bylo zdraví. Z medicínského přístupu je well-being totiž úzce propojen se zdravím a životním stylem, který zahrnuje množství potenciálně působících rizikových i protektivních faktorů. (WHO, ©2023) Platí to však také naopak, jak dokazuje Diener (1999), kdy podle něj, je pocit štěstí důležitý pro rozvoj psychologického poznání well-beingu a holisticky pojatého zdraví. Velmi dobře na tom byla také oblast, která hodnotila vztahy s kamarády. Na důležitost sociálních vztahů poukazuje Blatný a kol. (2005), sociální vztahy jsou významným činitelem, který podporuje well-being. Výzkumy prokazují, že osoby, které mají pevné sociální vztahy jsou šťastnější a spokojenější. Nejde pouze o četnost vztahů, ale hlavně o jejich kvalitu. Sociální vztahy dávají jedinci příležitost stát se prosociální osobností, která je schopna empatie a je odpovědná sama za sebe. Téměř totožně byla hodnocena oblast, která zjišťovala spokojenost s volným časem. Volný čas je pro děti velmi důležitý, je to čas, kdy dítě nemá žádné závazky a povinnosti a pouze na základě vlastního výběru se věnuje aktivitám, které mu přináší radost a uspokojují jeho potřeby, děti potřebují trávit volný čas v interakci s druhými lidmi, pro rozvoj well-beingu je využití volného času klíčovým faktorem. (Prothea Advisory s.r.o., ©2015) Spokojenost s domovem, ve kterém děti momentálně žijí, je další hodnocenou oblastí, která byla hodnocena velmi pozitivně. Potřeba stabilního zázemí a bezpečí je jednou z klíčových oblastí pro pozitivní hodnocení well-beingu. (Blatný, 2005) Velmi dobře hodnocena byla také spokojenost se svým vzhledem. Výzkum The Good Childhood Index, který byl realizován v roce 2019 – 2020 však odhalil, že vzhled byl hodnocen výrazně hůře, než když byl výzkum realizován v roce 2009 – 2010. Děti byly se svým vzhledem výrazně více nespokojeny než s ostatními oblastmi života. (The Good Children's Society, ©2022) V našem výzkumu se vzhled umístil v popředí všech hodnocených oblastí. Příležitosti byly hodnocené těsně pod vzhledem. Do struktury well-beingu patří dle Blatného a kol. (2005) šest základní dimenzí, mezi kterými jsou právě příležitosti hlavně z hlediska osobního rozvoje a otevřenosti novým věcem. Spokojenost se školou byla také hodnocena o něco lépe než ve výzkumu The Good Childhood Index z roku 2019 – 2020, který ukázal, že většina dětí byla se školou nespokojena, uváděly ji jako jednu z nejhůře hodnocených oblastí, v našem výzkumu byla vyhodnocena průměrně. Výzkum The Good Childhood Index dále zkoumal, co může mít vliv na to, jak se ve škole děti cítí. Spokojenost výrazně upadala s rostoucím věkem dětí, analýza odpovědí však nedala příliš jasné informace o tom, proč spokojenost dětí se školou oproti minulým letem klesá. Průměrně méně spokojené se školou však byly děti, které uvedly, že jejich rodina na tom

není finančně dobře. (The Good Children's Society, ©2022) Následuje oblast hodnotící vztahy s rodinou. Ve výzkumu The Good Childhood Index z roku 2019 – 2020, byly děti nejspokojenější se svou rodinou, bylo zřejmé, že v našem případě se tato oblast bude ve výsledku různit. Pro celkový vývoj osobnosti je fungující rodina velmi významná, emoční poměry mezi rodiči jsou důležité pro duševní vývoj dítěte. Zvýšenou pozornost je proto nutné věnovat problematice dětí, které se narodily do nepříznivého psychosociálního prostředí rozvrácených či nefunkčních rodin. (Jedlička, 2017) Jelikož jsme zkoumali vzorek dětí vyrůstající v dětských domovech, bylo zřejmé, že některé oblasti potřeb nebyly dětem plně zabezpečovány, i přes tento fakt ale vidíme, že děti v celkovém průměru hodnotily vztahy se svou rodinou nad střední hodnotou. Hodně podobně hodnocena je oblast volnosti, kterou děti mají. Volnost je pro děti důležitá z hlediska vlastního seberozvoje, velmi souvisí s využitím volného času, viz výše. Děti hodnotily velmi pozitivně využití volného času, avšak hůře hodnocena byla oblast volnosti, kterou skutečně mají. Můžeme se domnívat, že děti by uvítaly více volného času, se kterým můžou nakládat dle vlastního uvážení. Hůře si vedla oblast, která zjišťovala spokojenost s věcmi, které děti vlastní. Každý člověk potřebuje něco vlastnit, aby uspokojil své potřeby (např. kolo, mobil...). Tato potřeba je mimo jiné dána také vzájemným srovnáváním mezi ostatními z identických i různých kategorií, pro well-being má svůj význam. (Šolcová, Kebza, 2003) Předposlední hodnocená oblast je budoucnost (jak děti hodnotí, co může později nastat v jejich životě). Schmuck a Sheldon (2001) se well-beingem zabývali z pohledu vnímání a podstaty životních cílů, životní cíle definovali jako konkrétní motivační cíle, které jedinec používá k řízení svého života v čase. Zjistili, že cíle dlouhodobější přispívají k blahobytu více než cíle krátkodobé, je tedy důležité nastavovat si cíle do budoucna. Smysl života (cílevědomost, otevřená budoucnost a pocit, že život má smysl) je jednou ze základních šesti dimenzí well-beingu. (Blatný a kol., 2005) V našem případě mohla být tato oblast hůře hodnocena z důvodu pocitu dětí, že přeberou vzorce chování po svých rodičích. Výzkum realizovaný Matějčkem (2017), kdy analyzoval osudy mladých lidí, kteří jako malí vyrůstali v dětských domovech, poukázal totiž na to, že děti častěji pokračují v nežádoucích činnostech, které viděli u svých rodičů. Pohled na budoucnost tak může být u těchto dětí hodnocen více negativně. Nejhůře hodnocenou oblastí, však bylo hodnocení života jako celku, ale i tak zaznamenáváme, že je oblast hodnocena nad střední hodnotou. Hodnocení kvality života spoléhá na standardy člověka určit, co je dobrý život. Subjektivní well-being zahrnuje globální hodnocení všech aspektů života (Eid, Larsen, 2008)

Pokud se podíváme na celkovou úroveň well-beingu dětí z dětských domovů, která se skládá z obecné spokojenosti a štěstí, zjistili jsme, že je hodnocena nad střední hodnotou. Well-being obsahuje mnoho aspektů života. Je spojením všeho našeho nadšení, pro to, co nás činí šťastnými. Zahrnuje potřebu navazovat a udržovat si dobré vztahy, potřebu bezpečnosti a stability, sounáležitosti se sociálním prostředím i úroveň duševního a fyzického zdraví. (Prothea Advisory s.r.o., ©2015) Současná doba však ukazuje, že udržet si vysoký well-being je možné i v náročných a nejistých časech, je totiž méně závislý na vnějších situacích a více se zaměřuje na to, jak moc jsme odolní, jak dokážeme pracovat se stresem, jak si dokážeme udržet pozitivní náladu a jak pracujeme se svou energií. (Wellbeing – umění žít, ©2023) U dětí z našeho výzkumného souboru vidíme, že jejich úroveň well-beingu je poměrně na vysoké úrovni, což může být způsobeno např. z hlediska jejich odolnosti a vnitřní vyrovnanosti.

Ve třetí části dotazníku jsme hodnotili míru generalizované důvěry dětí, která byla hodnocena průměrně. Důvěru jsme v této části zkoumali na obecné úrovni. Hodnocení míry generalizované důvěry jsme zjišťovali pomocí tří otázek, přičemž se všechny jejich odpovědi pohybovaly kolem průměrné hodnoty. Nejlépe hodnocenou byla položka „Řekl/a bys, že lidé se většinou snaží druhým pomáhat, nebo že se převážně starají o sebe?“. Na druhém místě skončila položka „Myslíš si, že většina lidí se Tě pokusí využít, když mají příležitost, nebo že se zachovají férově?“. Nejvíce negativně hodnocená byla položka „Řekl/a bys, že většině lidí se dá věřit, nebo že je potřeba být při jednání s lidmi velmi opatrný?“, která, jako jediná nepřesahuje střední hodnotu. Jak tvrdí Giddens (2002), v této době se vztahy důvěry vymaňují z místního prostředí a ztrácí svou důležitost, moderní doba je založena na odměřených vztazích, dochází k poklesu rodiny i sociálních vztahů, do popředí se dostává sobeckost, anonymita, egoismus apod. Mezilidské vztahy nám poskytují reciprocitu a intimitu a s nimi spojenou důvěru. Důvěra není daná, je postupně vytvářena spolu se sociálními vztahy. U dětí, tvořící náš výzkumný soubor, došlo k rozpadu rodiny, nebyla jim tedy v dostatečném množství poskytnuta potřeba intimity a reciprocity, se kterými je důvěra úzce spjata.

Poslední oblast, na kterou jsme se zaměřili, byla vnímaná osobní důvěra, kdy měli respondenti uvést, kolika kamarádům z dětského domova důvěřují a kolika ne. Tuto oblast můžeme vyhodnotit spíše negativně, jelikož děti v průměru uváděly více kamarádů, kterým nedůvěřují, než kterým se můžou svěřit. Osobní důvěra je pěstována v sociálních vztazích, k rozvoji osobní důvěry dochází skrze proces sebezkoumání, sebeobjevování a otevírání se

druhým lidem. Na důvěře v osobní rovině by zainteresované strany měly spolupracovat, vyžaduje se vzájemná extroverze jednotlivců. (Giddens, 2002) Za povšimnutí stojí fakt, že vztahy s kamarády v oblasti well-beingu děti hodnotily velmi pozitivně. V oblasti hodnocení vnímané osobní důvěry, však děti uváděly, že v dětském domově mají více kamarádů, kterým nevěří, než těch, kterým se můžou svěřit a důvěřovat jim. Tento fakt můžeme připisovat tomu, že děti nemají důvěru v kamarády v DD ale spíše mimo něj.

Posledním cílem diplomové práce bylo zjistit, jaká je souvislost mezi well-beingem a důvěrou dětí z dětských domovů. Můžeme konstatovat, že v našem případě nebyla prokázána souvislost mezi well-beingem a důvěrou. Důvěra byla dětmi hodnocena mnohem hůře než celkový well-being, i když je míra důvěry u dětí nižší, nemá to vliv na jejich celkovou úroveň well-beingu.

Je důležité pochopit, jak se děti ve svém životě cítí, jak jsou šťastné a co by si přáli změnit. Je významné zjistit, ve kterých oblastech života děti nejsou spokojeny. Toto zjištění by mohlo pomoci zejména vychovatelům a jiným pedagogickým pracovníkům dětských domovů, sociálním pracovníkům OSPOD nebo kurátorům pro děti a mládež, aby byli schopni s dětmi kvalitněji pracovat. Je důležité, aby porozuměli pocitům dětí a identifikovali to, co je pro ně nejdůležitější, což musí být největší prioritou k napomáhání zlepšení kvality života v dětském domově. Výzkumy v této oblasti mohou být užitečné na zaměření pozornosti učinit konkrétní opatření, které život dětí zkvalitní. V tomto ohledu spatřujeme velký přínos pro sociální pedagogiku.

ZÁVĚR

Well-being označuje stav zdraví, štěstí a prosperity. Zahrnuje všechny aspekty života člověka, včetně jeho fyzické, duševní, emocionální a sociální pohody. Pro spokojený a dobře prožitý život do svého světa potřebujeme přinášet harmonii ve všech těchto oblastech. Udržet si vysoký well-being je však možné i v náročných a nejistých časech, záleží na tom, jak moc jsme odolní, jak pracujeme se stresem a jak si udržujeme pozitivní náladu. Stabilní zázemí a životní podmínky, jako je rodina, jsou ale základem well-beingu. Z toho důvodu jsme zkoumali skupinu dětí vyrůstající v dětských domovech. (Blatný a kol., 2005)

Diplomová práce zkoumala úroveň well-beingu dětí z dětských domovů. V teoretické části jsme se zabývali pojetím well-beingu a jeho oblastmi, které zahrnuje. Well-being jsme propojili s generalizovanou důvěrou a v neposlední řadě jsme se věnovali nařízení ústavní výchovy, pokud rodina v životě dítěte selže. V praktické části jsme zjišťovali úroveň well-beingu, ve které jsme hodnotili obecnou spokojenost se životem a štěstí dětí. Zajímalo nás také, jaké úrovně generalizované a vnímané osobní důvěry děti dosahují a jestli mezi well-beingem a důvěrou existuje souvislost.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že i když děti nemají stabilní rodinné zázemí, je jejich celková úroveň well-beingu hodnocena pozitivně. Můžeme konstatovat, že v jednotlivých oblastech života jsou děti nejvíce spokojeny se svým zdravím, vztahy s kamarády a využitím volného času. Nejhorše hodnoceny byly oblasti život jako celek, budoucnost a věci, které vlastní, avšak ani tyto oblasti nedosáhly hodnocení pod střední hodnotou. Míra generalizované důvěry byla hodnocena průměrně. Více negativně však byla hodnocena vnímaná osobní důvěra, kdy děti uvedly, že v dětském domově mají více kamarádů, kterým nevěří než těch, kterým mohou důvěřovat, což může být zapříčiněno tím, že u dětí tvořící náš výzkumný soubor, došlo k rozpadu rodiny, nebyla jim tedy v dostatečném množství poskytnuta potřeba intimity a reciprocity, se kterými je důvěra úzce spjata. Zjistili jsme také, že mezi well-beingem a důvěrou dětí neexistuje statisticky významná souvislost.

I když jsme zjistili, že výsledky našeho výzkumného šetření byly hodnoceny spíše pozitivně, je potřeba well-beingu dětí u nás věnovat značnou pozornost. Well-being je nezbytným prvním krokem k pochopení toho, jak se děti ve svém životě cítí a co cítí, že je potřeba změnit. Výzkumy zaměřující se na toto téma, by do budoucna mohly pomoci určit faktory, které se zdají být nejdůležitější pro well-being dětí, a proto by měly být největší prioritou.

Výzkumná zjištění mohou být užitečná pro zaměření pozornosti na konkrétní opatření, která mohou zlepšit život dětí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BLATNÝ, M. a kolektiv. 2005. Psychosociální souvislosti osobní pohody. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-86633-35-7.
2. BRUNO F. a STUTZER A., 2002 *Journal of Economic Literature* 40(2) DOI:10.1257/002205102320161320
3. COLEMAN, J. S. 2002. „Social Capital in the Creation of Human Capital“. Pp. 110-125 in *Contemporary Sociological Theory*, ed. by Craig Calhoun et al. Malden: Blackwell Publishing
4. ČESKO, 2002. Sbírka zákonů České republiky, 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních (zakonyprolidi.cz), 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních
5. ČESKO, 2002. Sbírka zákonů České republiky, 150/2002 Sb. Soudní řád správní (zakonyprolidi.cz), Soudní řád správní 150/2002 Sb.
6. ČESKO, 2006. Sbírka zákonů České republiky, 438/2006 Sb. Vyhláška, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních (zakonyprolidi.cz), 438/2006 Sb. Vyhláška, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních
7. ČESKO, 2012. Sbírka zákonů České republiky, 89/2012 Sb. Občanský zákoník (nový) (zakonyprolidi.cz), Občanský zákoník 89/2012 Sb.
8. ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. 2022. MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online]. [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/> [online]. 2022 [cit. 2023-04-08].
9. DIENER, E. 1999. Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125, 276–302.
10. EID, M. a LARSEN R. J. 2008. *The Science of Subjective Well-Being*. New York: The Guilford Press. ISBN 978-1-59385-581-9.
11. FUKUYAMA, Francis. 2000. Social capital and Civil Society [online]. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp0074.pdf>
12. GENZÖS T. a ÖZLALE Y. 2004. Social Behavior and Personality *An International Journal* 32(5):449-458 DOI:10.2224/sbp.2004.32.5.449
13. GIDDENS, A. 1998. *Důsledky modernity*. Praha: Slon

14. GIDDENS, A. 2002. „The Consequences of Modernity“. Pp. 244-256 in Contemporary Sociological Theory, ed. by Craig Calhoun et al. Malden: Blackwell Publishing
15. Health and Well-Being. World Health Organization. 2023 [online]. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.who.int/data/gho/data/major-themes/health-and-well-being>
16. HŘEBÍČKOVÁ M. BLATNÝ M. a JELÍNEK M. 2010. Osobnost jako prediktor osobní pohody v dospělosti. Československá psychologie [online]. Psychologický ústav (Akademie věd ČR). [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: http://www.psu.cas.cz/export/sites/psu/cs/lide/cv/hrebickova/pdf/33_full_text_Cs_Psychologie_well_being_10.pdf
17. JEDLIČKA, Richard. 2017. Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím. Praha: Grada. Psyché. ISBN 978-80-271-0096-5.
18. KEBZA, V., ŠOLCOVÁ, I. 2003. Well-being jako psychologický a zároveň mezioborově založený pojem. Československá psychologie, 47, 333–345.
19. KEBZA, V., ŠOLCOVÁ, I. 2005. Koncept osobní pohody a jeho psychologické a interdisciplinární souvislosti. Brno, Masarykova univerzita a Nakladatelství MSD
20. KRAUS, B. a POLÁČKOVÁ V. 2001. Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
21. LEVIN, J. S. a CHATTERS L. M. 1998. Religion, Health, and Psychological Well-Being in Older Adults [online]. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/12951571_Religion_Health_and_Psychological_Well-Being_in_Older_Adults
22. LEWANDOWSKI, J. 2006. Tocqueville in the New Europe? Social Capital, Stratification, and Democratisation. Manuscript.
23. MATĚJČEK, Z. 2017. Rodiče a děti. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-797-7
24. MATĚJČEK, Zdeněk. 2017. Rodiče a děti. Praha. ISBN 978807429777
25. NÁRODNÍ KONCEPCE RODINNÉ POLITIKY. 2005. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372765/koncepce_rodina.pdf/e94cc331-74ad-b2cb-28fc-0b245438e95b
26. OXFORDSKÝ STUDIJNÍ SLOVNÍK: výkladový slovník angličtiny s českým překladem. 2010. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-430655-3.

27. PROTHEA ADVISORY: Co je wellbeing? 2015. [online]. [cit. 2023-03-03].
Dostupné z: <http://prothea.cz/blog/co-je-wellbeing/>
28. PUTNAM, R. D. 2000. Bowling alone. The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon and Schuster
29. RODINNÁ POLITIKA. 2008. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2023-03-03].
30. RYŠAVÝ, Dan. 2002. „Proč tak snadno...po jedenácti letech o chybějící důvěře a sociálním kapitálu.“ Sociální studia. Sborník prací Fakulty sociálních studií brněnské univerzity.
31. SEDLÁČKOVÁ, M. 2009. [online]. Role důvěry v demokratickém systému. <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/21486/140027830.pdf?isAllowed=y&sequence=1> [cit. 2023-04-08].
32. SCHMUCK, P. a SHELDON K. M. (Eds.). 2001. Life goals and well-being: Towards a positive psychology of human striving. Hogrefe & Huber Publishers.
33. SOCIOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIIE. 2020. [online]. Sociologický ústav AV ČR, [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Blahobyt>
34. SZTOMPKA, P. 1999. Trust. A Sociological Theory. Cambridge: Cambridge University Press.
35. THE CHILDREN'S SOCIETY: GOOD CHILDHOOD INDEX. 2022 [online]. Charity Registration No. 221124, [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.childrenssociety.org.uk/information/professionals/good-childhood-index>
36. VÝROST, J., SLAMĚNÍK I. a SOLLÁROVÁ E. 2019. Sociální psychologie: Teorie, metody, aplikace. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5775-9.
37. WELLBEING – UMĚNÍ ŽÍT. 2023 [online]. [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <http://www.wellbeingcz.cz/>
38. WELL-BEING CONCEPTS. 2018. [online]. Centers for Disease Control and Prevention, [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/hrqol/wellbeing.htm#four>
39. ZEMAN, Petr. 2009. Praxe v oblasti rozhodování o nařízení ústavní výchovy a uložení ochranné výchovy [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/356.pdf>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DD	Dětský domov
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
WHO	World Health Organization

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Oblasti well-beingu	14
Obrázek 2 Klíčové faktory well-beingu.....	19

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Pohlaví	41
Tabulka 2 Věk respondentů	42
Tabulka 3 Délka pobytu v DD	42
Tabulka 4 Oblasti dotazníku	45
Tabulka 5 Vyhodnocení otázky č. 1.1	47
Tabulka 6 Index obecné spokojenosti.....	48
Tabulka 7 Vyhodnocení otázky č. 1.2	48
Tabulka 8 Index štěstí	49
Tabulka 9 Well-being	50
Tabulka 10 Vyhodnocení otázky č. 1	Chyba! Záložka není definována.
Tabulka 11 Oblasti well-beingu.....	51
Tabulka 12 Generalizovaná důvěra	51
Tabulka 13 Vyhodnocení otázky č. 2	52
Tabulka 14 Vyhodnocení otázky č. 3	52
Tabulka 15 Pearsonův koeficient.....	53
Tabulka 16 Korelační matice	54

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Jak se převážně v domově cítíš?.....	43
Graf 2 Vzájemná závislost proměnných.....	53
Graf 3 Těsnost mezi proměnnými	54

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Ahoj,

mé jméno je Nikol Pavková a jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, oboru Sociální pedagogika. Chtěla bych Tě požádat o vyplnění dotazníku k mé diplomové práci. Tento dotazník zjišťuje, jak jsi spokojen/a se svým životem v dětském domově. Prosím, na otázky odpovídej pravdivě dle svého uvážení, dotazník je zcela anonymní, nemusíš tedy vyplňovat své jméno, slouží pouze pro mou diplomovou práci.

Mnohokrát Ti děkuji za spolupráci!

Přečti si pečlivě každou větu a potom vyber jednu odpověď. Neexistují správné nebo špatné odpovědi. Odpovídej podle toho, jak jednotlivá tvrzení vystihují Tvůj názor.

1. Pohlaví:

- a) chlapec   b) dívka

2. Věk:

.....

3. Jak dlouho jsi v domově?

.....

4. Název města/obce, kde se Tvůj dětský domov nachází:

.....

5. Jsem:

- Čech
- Rom
- Slovák
- Ukrajinec
- Vietnamec
- Jiná odpověď

6. Jak se převážně cítíš v domově?

- jsem ctěn
- jsem uznáván
- jsem přijímán
- jsem tolerován
- jsem trpěn
- jsem odmítán
- neplatí nic z uvedeného

Označ, prosím, nakolik souhlasíš nebo nesouhlasíš s každou následující větou.

	Silně nesouhlasím	Nesouhlasím	Ani nesouhlasím ani souhlasím	Souhlasím	Silně souhlasím	Nevím
7. Můj život se vyvíjí dobře.						
8. Můj život je v pořádku.						
9. Přál/a bych si mít jiný život.						
10. Mám dobrý život.						
11. Mám to, co v životě chci.						

Označ číslem od 0 do 10, nakolik jsi spokojený/á s uvedenými aspekty tvého života.

0 znamená „velmi nespokojený/á“

5 znamená „ani spokojený ani nespokojený/á“

10 znamená „velmi spokojený/á“

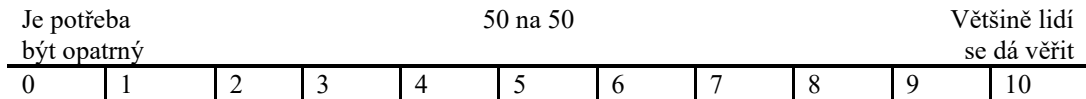
Velmi nespokojený/á	Ani spokojený ani nespokojený/á						Velmi spokojený/á			
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

JAK JSI SPOKOJENÝ/Á...

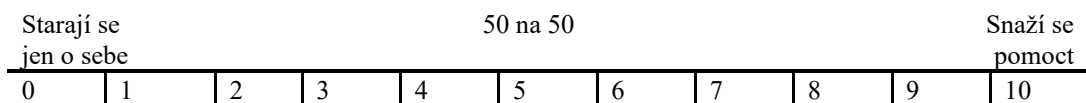
12. ...se životem celkově?	
13. ...se vztahy s rodinou?	
14. ...s domovem, ve kterém žiješ?	
15. ...s tím, kolik máš příležitostí?	
16. ...se vztahy s kamarády?	
17. ...s věcmi, které vlastníš (např. peníze a další majetek)?	
18. ...se svým zdravím?	
19. ...se svým vzhledem (s tím, jak vypadáš)?	
20. ...s tím, co může nastat později ve Tvém životě (s Tvou budoucností)?	
21. ...se školou (celkově)?	
22. ...s tím, jak trávíš volný čas?	
23. ...s volností, kterou máš?	

Označ na škále číslo od 0 do 10, které nejlépe vystihuje Tvůj názor.

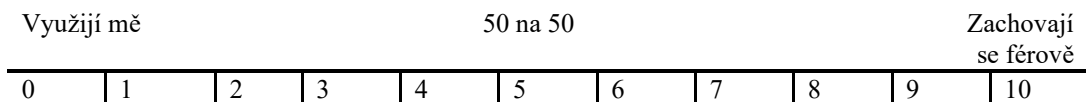
24. Řekl/a bys, že většině lidí se dá věřit, nebo že je potřeba být při jednání s lidmi velmi opatrný?

25. Řekl/a bys, že lidé se většinou snaží druhým pomáhat, nebo že se převážně starají o sebe?

26. Myslíš si, že většina lidí se Tě pokusí využít, když mají příležitost, nebo že se zachovají férově?

27. Vybav si Tvé kamarády z domova, kterým **věříš** (můžeš se jim svěřit). Kolik jich je? (uved' počet)

.....

28. Vybav si Tvé kamarády z domova, kterým **nemůžeš** věřit. Kolik jich je? (uved' počet)

.....